Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Кафедра практичної психології та інноваційних оздоровчих технологій

До захисту допущено

кафедрою практичної психології та інноваційних оздоровчих технологій

протокол №____ від _____

завідувач кафедри _____ Наталія КУЧЕРЕНКО

(підпис) (ім'я, прізвище)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

здобувача освіти першого(бакалаврського) рівня вищої

освіти (першого (бакалаврського) / другого (магістерського))

Взаємозв'язок мотивації та ціннісних орієнтацій молоді

Спеціальність (спеціалізація) 053 Психологія

(код та найменування спеціальності; спеціалізації спеціальності)

Освітня програма Практична психологія

(назва освітньої програми)

Здобувач КАПЛІНА ДАР'Я АНДРІЇВНА

(підпис) (ім'я, прізвище)

Науковий керівник *ХАРЦІЙ ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА*

(підпис) (ім'я, прізвище)

Харків – 2026

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Українська інженерно-педагогічна академія»

Кафедра практичної психології та інноваційних оздоровчих технологій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри

Наталія КУЧЕРЕНКО

_____
(ім'я, прізвище)

_____

(підпис)

«_____» __ 2026 року

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

здобувача першого (бакалаврського)_____ рівня вищої освіти

(першого (бакалаврського) / другого (магістерського)

КАПЛІНА ДАР'Я АНДРІЇВНА

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача)

Спеціальність (спеціалізація) 053 Психологія

(код та найменування спеціальності; спеціалізації спеціальності)

Освітня програма Практична психологія

(назва освітньої програми)

1. Тема роботи: Взаємозв'язок мотивації та ціннісних орієнтацій молоді

_____

_____

Керівни роботи ХАРЦІЙ ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по Університету від «___» грудня 2025 року, №4801-5/____

2. Строк подання здобувачем роботи: «25» травня 2026 року

3. Вихідні дані до роботи: У роботі має бути представлено 2 розділи: 1) розділ 1 – Теоретичні основи дослідження взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій молоді; 2) розділ 2 – Емпіричне дослідження взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій молоді

4. Перелік питань, які потрібно розробити:

1) здійснити теоретичний аналіз проблеми мотивації та ціннісних орієнтацій у психологічній науці;
2) обґрунтувати можливість взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій у структурі особистості молодої людини;
3) здійснити емпіричне дослідження особливостей взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій молоді;
4) розробити методичні рекомендації, спрямовані на розвиток мотиваційної та ціннісно-смислової сфери особистості молодої людини, з урахуванням результатів емпіричного дослідження

5. План роботи

№ з/п	Назва етапів роботи
1.	Формування наукового апарату кваліфікаційного дослідження, аналіз джерельної бази та підготовка першого розділу роботи
2.	Підготовка до реалізації емпіричного дослідження (підбір психодіагностичного інструментарію, розробка Google Forms, формування бази дослідження)
3.	Здійснення емпіричного дослідження, аналіз та інтерпретація отриманих результатів
4.	Розробка методичних рекомендацій та підготовка другого розділу роботи
5.	Підготовка загальних висновків та оформлення кваліфікаційної роботи, підготовка до її подання

6. Дата видачі завдання: «16» грудня 2025 року

Здобувач вищої освіти К а п л і н а Д а р ' я А н д р і ї в н а
(підпис) (ім'я, прізвище)

Керівник роботи Харцій Олена Миколаївна

(підпис) (ім’я, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП **3**

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ **7**

1.1. Мотивація як предмет психологічного дослідження 7

1.2. Ціннісні орієнтації у структурі особистості 17

1.3. Вікові особливості мотивації та ціннісних орієнтацій молоді 27

1.4. Обґрунтування взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій у структурі особистості молодої людини 32

Висновки до розділу 1 36

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ **38**

2.1. Організація та методичний базис емпіричного дослідження 38

2.2. Результати дослідження взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій молоді 45

2.3. Методичні рекомендації спрямовані на розвиток мотиваційної та ціннісно-смислової сфери особистості молодої людини 55

Висновки до розділу 2 58

ВИСНОВКИ **60**

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ **62**

ДОДАТКИ……**67**

ВСТУП

Актуальність теми роботи. У сучасних умовах особливої актуальності набуває дослідження психологічних чинників, що визначають життєві пріоритети та поведінкову активність молоді. Сучасна молодь буде відігравати визначну роль у повоєнному відновленні України, тому розуміння механізмів формування її мотивації та ціннісних орієнтацій є пріоритетною проблемою для сучасної психологічної науки.

Проблема мотивації та ціннісних орієнтацій посідає важливе місце у вітчизняній і зарубіжній психології. Теоретичні засади дослідження мотивації розробляли А. Маслоу, Д. Макклелланд, Г. Гекхаузен, та інші вчені, а проблематику ціннісних орієнтацій досліджували М. Рокіч, Ш. Шварц та інші. У наукових працях доведено, що мотиваційна сфера та система цінностей є базисними компонентами структури особистості, які визначають спрямованість діяльності, процес прийняття рішень та життєве самовизначення.

Питання взаємозв’язку мотивації та ціннісних орієнтацій саме у молодіжному віці потребує подальшого емпіричного вивчення. Молодість є сенситивним періодом формування світогляду, професійних намірів і життєвих цілей, а сучасні соціальні виклики можуть суттєво впливати як на мотиваційну структуру, так і на систему цінностей молодих людей. Недостатньо дослідженими залишаються особливості взаємодії різних типів мотивації та ціннісних пріоритетів молоді в умовах сьогодення.

Об’єктом дослідження є мотиваційна сфера особистості.

Предметом дослідження є особливості взаємозв’язку мотивації та ціннісних орієнтацій у структурі особистості молодої людини.

Метою дослідження є виявлення психологічних особливостей співвідношення мотивації та ціннісних орієнтацій у структурі особистості молодої людини.

Для виконання сформульованої мети дослідження, нами були поставлені

наступні завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми мотивації та ціннісних орієнтацій у психологічній науці, а також їх психологічних особливостей серед молоді.
2. Обґрунтувати можливість взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій у структурі особистості молодої людини
3. Здійснити емпіричне дослідження особливостей взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій молоді.
4. Розробити методичні рекомендації, спрямовані на розвиток мотиваційної та ціннісно-смислової сфери особистості молодої людини, з урахуванням результатів емпіричного дослідження.

Гіпотеза дослідження. Гіпотеза полягає у тому, що існує взаємозв'язок між особливостями ієрархії термінальних та інструментальних цінностей особистості та параметрами її мотиваційної сфери. Зокрема, переважання термінальних цінностей самореалізації та соціальної значущості, а також інструментальних цінностей активності та відповідальності будуть пов'язані з переважанням мотивації досягнення успіху та спрямованістю на діяльність і взаємодію з іншими. Пріоритет цінностей особистого благополуччя та конформності скоріше за все буде корелювати з мотивацією уникнення невдач і спрямованістю на себе.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети було використано низку методів дослідження:

- *теоретичні методи*: аналіз, синтез, порівняння, систематизація, класифікація, узагальнення;
- *методи збору емпіричної інформації:* тестування з використанням психодіагностичних методик: методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча, методика діагностики мотивації до успіху Т. Елерса, методика діагностики мотивації уникнення невдач Т. Елерса, методика вивчення мотиваційної спрямованості особистості «Орієнтовна анкета» В. Смекала та М. Кучери;

– *кількісні методи обробки наукових даних:* кореляційний аналіз.

Коротка характеристика групи (вибірки) досліджуваних. Емпіричну вибірку дослідження становили 30 осіб віком від 17 до 21 року, середній вік яких склав 18,3 ± 1,2 року. У вибірці переважали жінки (60,0%), чоловіки становили 40,0%. Більшість респондентів були неодруженими або незаміжніми (90,0%), переважно здобували вищу освіту (70,0%) або поєднували навчання з роботою (20,0%). Переважна частина учасників на момент проведення дослідження перебувала на території України (86,7%), а частина проживає за кордоном (13,3%).

Інформаційна база дослідження. Інформаційну базу дослідження становили наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем мотивації та ціннісних орієнтацій особистості, монографії, дисертаційні дослідження, статті у фахових наукових виданнях, навчально-методичні посібники, психологічні словники, а також матеріали електронних наукових ресурсів і методики психодіагностичного дослідження.

Новизна одержаних результатів полягає у поглибленні наукових уявлень про взаємозв’язок мотивації та ціннісних орієнтацій молоді. Вперше на емпіричному рівні встановлено особливості зв’язків між мотивацією досягнення успіху, мотивацією уникнення невдачі, типами мотиваційної спрямованості особистості та ієрархією термінальних і інструментальних цінностей у молодому віці. Уточнено, що мотивація успіху та спрямованість на завдання пов’язані з цінностями саморозвитку, активності та досягнень, тоді як мотивація уникнення невдачі та спрямованість на себе пов’язані з орієнтацією на психологічний комфорт і уникнення напруження.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості використання отриманих даних у роботі практичних психологів, викладачів закладів вищої освіти, фахівців із професійної орієнтації та психологічного консультування молоді. На основі результатів дослідження розроблено методичні рекомендації, спрямовані на розвиток мотиваційної та ціннісно-смислової сфери особистості молодої людини. Запропоновані рекомендації

можуть бути використані у практиці психологічного супроводу, профорієнтаційної роботи та реалізації програм особистісного розвитку молоді.

Структура роботи. Робота включає вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг роботи складає 100 сторінок, основний текст викладений на 61 сторінці. Робота містить 6 таблиць, 1 рисунок та 10 додатків. Список літератури складається з 84 позицій.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ

1.1. Мотивація як предмет психологічного дослідження

Мотиваційна сфера особистості є складним і багатогранним об'єктом психологічного дослідження, який привертає значну увагу науковців. Аналіз її змісту та структури дає змогу глибше зрозуміти внутрішні причини людських учинків, а також чинники, що визначають спрямованість і інтенсивність активності людини. Саме вивчення мотивів дозволяє пояснити, чому особистість обирає певні способи поведінки та наполегливо реалізує поставлені цілі.

У сучасній психологічній науці поняття «мотивація» використовується у двох основних значеннях. З одного боку, воно позначає сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, які зумовлюють поведінку людини, а з іншого – характеризує динамічний процес, що підтримує та регулює її активність [33]. Рівень мотивації має важливе значення для ефективності діяльності. Висока зацікавленість у виконуваній справі здатна частково компенсувати окремі недоліки у професійній підготовці, тоді як недостатньо сформовану мотивацію можна цілеспрямовано розвивати в процесі навчання, професійного становлення та особистісного зростання.

Видатний український психолог С. Максименко відзначає, в поведінці особи можна виділити два рівні функціонування, що взаємодіють між собою: регулюючий і стимулюючий рівні. До регулюючої сторони можна віднести всі пізнавальні психічні процеси і емоційно-вольову сферу, основні функції яких полягають у отриманні та обробці інформації з навколишнього середовища, визначенні специфіки стану організму та особливостей виконання актів у процесі досягнення мети, а також оцінці отриманого результату. Активізація та інтенційна спрямованість поведінки визначаються стимулюючим рівнем. Таким чином, саме другий рівень тісно пов'язаний з мотивами та сферою

мотивації людини взагалі [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У сучасній психології відсутнє єдине загальноприйняте визначення поняття мотивації, оскільки різні дослідники акцентують увагу на різних аспектах цього феномена. Загалом мотивацію розглядають як складне особистісне утворення, що охоплює систему внутрішніх і зовнішніх чинників, які активізують, підтримують та спрямовують поведінку людини. Важливу роль у мотиваційному процесі відіграють емоції, адже вони відображають суб'єктивне переживання задоволення або незадоволення потреб і слугують своєрідним показником успішності досягнення поставленої мети [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

На думку А. Калініченко, потребово-мотиваційна сфера особистості включає широкий спектр спонукань. До неї належать як зовнішні стимули та підкріплення, так і внутрішні чинники, зокрема потреби, мотиви, життєві цілі, цінності, ідеали, а також біологічні потреби, такі як голод і спрага. Крім того, до цієї сфери входять когнітивні орієнтації, що визначають спрямованість поведінки, наприклад прагнення досягти успіху або уникнути невдачі. У науковій літературі термін «мотивація» часто використовують для позначення процесу, у межах якого актуальні потреби людини набувають форми конкретних мотивів і зумовлюють її діяльність [33].

Ю. Приходько та В. Юрченко розглядають мотив як внутрішню рушійну силу, що спонукає людину до активності та спрямовує її на досягнення поставленої мети [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 106]. У психологічній літературі мотив трактують як інтегроване утворення, що охоплює сукупність диспозицій та інших психологічних чинників, які зумовлюють поведінку особистості та визначають її спрямованість [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Серед різноманітних мотиваційних утворень особливе місце посідає потреба, оскільки саме вона є базовим джерелом активності людини. Усвідомлені та актуалізовані потреби трансформуються у мотиви, які надають поведінці конкретного змісту та визначають вибір способів досягнення

значущих для особистості цілей. Потреба – це стан необхідності людини або тварини в певних умовах, яких їм не вистачає для оптимального функціонування і розвитку [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 142]. Потреба, як стан, завжди пов’язана з відчуттям незадоволеності, пов’язаного з дефіцитом необхідного організму. Це біологічна основа мотиву. У вітчизняній психології мотив розглядається як опредметнена потреба. Потреба виступає лише як стан організму, який сам по собі не викликає конкретної діяльності. Щоб потреба стала основою для цілеспрямованої поведінки, вона повинна отримати визначеність щодо відповідних зовнішніх об’єктів та передати функцію організації діяльності предмету, який може її задовольнити, іншими словами – мотиву [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У психологічній науці поняття «мотив» і «потреба» є тісно пов’язаними, проте не тотожними, оскільки вони відображають різні рівні та механізми спонукання діяльності особистості. Потреба розглядається як внутрішній стан необхідності в чомусь, що забезпечує існування, розвиток і самореалізацію людини. Вона має загальний, потенційний характер і виступає джерелом активності особистості. Потреби можуть бути біологічними, соціальними та духовними, і саме вони створюють внутрішнє напруження, яке спонукає індивіда до пошуку засобів його зняття. Проте сама по собі потреба ще не визначає конкретного способу дії та не спрямовує поведінку в чітко окресленому напрямі [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

На відміну від потреби, мотив є усвідомленою або частково усвідомленою спонукальною причиною конкретної діяльності, яка надає їй особистісного смислу. Мотив формується на основі потреби, але завжди пов’язаний з певним предметом або об’єктом, що здатний цю потребу задовольнити. Якщо потреба відповідає на запитання «чого бракує людині?», то мотив пояснює «заради чого здійснюється діяльність?». Таким чином, потреба є більш загальним і первинним утворенням, тоді як мотив виступає конкретизованою формою її прояву у поведінці. Крім того, мотиви можуть бути різного ступеня усвідомленості, вони включають у себе цінності,

інтереси, установки та цілі, що надають діяльності спрямованості й особистісної значущості [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Таким чином, було прийнято декілька робочих визначень понять, що входять у предметну область нашого дослідження: рушійну силу, яка спонукає людину до дії, до боротьби за досягнення поставленої мети (Ю. Приходько, В. Юрченко [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]); потреба – це стан необхідності людини або тварини в певних умовах, яких їм не вистачає для оптимального функціонування і розвитку (С. Максименко [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]); мотивація – це сукупність мотивів, що визначають різноманітні форми активної взаємодії індивіда з навколишнім світом, його вчинків, кінцевим та вищим проявом яких є дія (М. Андрєєва, Н. Погранична [1]).

Розглядаючи зарубіжні психологічні теорії XX ст., можна виділити основні напрямки досліджень проблеми потреб та мотивації. До них відносяться: теорії потреб, в основі яких лежить виділення потреб в якості основних мотиваторів людської діяльності; теорії біхевіоризму, які визначають мотивацію як здатність організму реагувати на зовнішні подразники; динамічні теорії, автори яких вважали, що на мотиваційну поведінку людини впливає не тільки зовнішнє середовище, а й особисті плани і цілі, а також прагнення до їх досягнення; переконання в тому, що поведінка індивіда керується знаннями, ідеями, думками про те, що відбувається в зовнішньому світі і, в першу чергу, свідомістю людини, було основоположним для авторів когнітивного напрямку; несвідомі потяги, як чинники, що визначають поведінку людини, були предметом вивчення психоаналітичних концепцій у дослідженнях мотивації [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. У період 20-х років XX століття концепція інстинктів, яку розробив У. Макдауголл, втратила свою актуальність через появу нової ідеї, яка розкривала джерела

людської поведінки з точки зору біологічних потреб. Представники цієї концепції вказували на наявність спільних біологічних (органічних) потреб у людей і тварин, які мають 1 схожий вплив на їхню поведінку. Органічні потреби, згідно з їхнім підходом, 1 викликають стан збудження і напруження в організмі, а їх задоволення призводить до відповідного 1 реагування на напруження [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У другій половині XX століття було розроблено низку мотиваційних концепцій, авторами яких стали Дж. Роттер, Г. Келлі, Х. Хекхаузен, Дж. Аткінсон і Д. Макклелланд. Спільною рисою цих підходів є визнання провідної ролі свідомих та когнітивних процесів у регуляції поведінки людини [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Завдяки розвитку когнітивних теорій особистості до структури мотивації було включено такі поняття, як соціальні потреби, життєві цілі, цінності, рівень домагань та інші психологічні чинники, що визначають спрямованість діяльності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У зарубіжній психології значна увага приділяється процесу прийняття рішень, який розглядається як ключовий механізм, що опосередковує вибір поведінки. Хоча існують різні підходи до тлумачення психологічної природи цього процесу, такі концепції суттєво розширили уявлення про мотивацію та стали основою для подальшого розвитку теоретичних моделей мотиваційної сфери особистості.

На сучасному етапі запропоновано численні класифікації потреб і мотивів, створені на основі різних критеріїв. Відомими є підходи Аристотеля, Г. Мюррея та А. Маслоу. Найбільш поширеною у психологічній науці стала ієрархічна модель потреб, запропонована А. Маслоу [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Відповідно до цієї концепції потреби людини організовані у вигляді послідовно розташованих рівнів – від базових фізіологічних до вищих потреб самореалізації. При цьому актуалізація потреб вищого порядку відбувається переважно після достатнього задоволення потреб нижчих рівнів.

За А. Маслоу всі потреби особистості диференціюються на 5 основних груп, що розташовуються за принципом ієрархічного співвідношення – від найнижчих (фізіологічних) до найвищих (духовні потреби, самоактуалізація): 1. Фізіологічні необхідності є фундаментом для підтримки гомеостазу організму та важливі для його біологічної існування (потреби в харчуванні, питній воді, відпочинку, місці проживання, задоволенні від сексу тощо). 2. Потреба в безпеці призиває людину до забезпечення своєї безпеки, недоторканості, створення комфортних умов для проживання. 3. Соціальні потреби (потреба в причетності) включають в себе бажання приєднатися до конкретної соціальної групи та відчуття належності до неї, потребу у спілкуванні, у взаємній любові та позитивному ставленні інших. 4. Потреба в повазі розглядає в собі бажання отримувати повагу від інших, визнання власних досягнень, талантів і якостей, а також 208 потребу в самоповазі. 5. Потреби самореалізації – це потреби особистості в реалізації своїх потенційних можливостей і здібностей, в особистісному зростанні, що передбачає розуміння, осмислення і розвиток свого «Я» [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Сьогодні положення мотиваційної концепції А. Маслоу про обов’язковість задоволення потреб нижчого рівня як умови для появи потреб більш високого рівня піддається критиці зі сторони багатьох науковців, оскільки накопичено значну кількість фактів, коли незадоволення потреб нижчих рівнів не заважало прагненню людини до задоволення більш високих (зокрема і духовних) потреб.

Категоріальний апарат нашого дослідження складають наступні категорії: потреба, мотив, інтерес, ціль, установка, переконання, ціннісні орієнтації (табл. 1.1). У структурі мотиваційної сфери особистості можна виокремити низку взаємопов’язаних утворень, які відрізняються за рівнем стійкості, змістом і функціональним призначенням. Первинною ланкою цієї системи є потреба, яка відображає внутрішню необхідність людини в певних умовах, об’єктах або станах, необхідних для її існування та розвитку. Саме

потреби виступають джерелом активності та становлять основу для формування мотивів [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Мотив є більш конкретним психологічним утворенням, що пов'язане з усвідомленням причин і смислу діяльності. Він безпосередньо спонукає людину до певних дій та визначає їх особистісну значущість. Важливим компонентом мотиваційної сфери є інтерес, який може мати як ситуативний, так і стійкий характер. Інтерес забезпечує емоційне залучення до діяльності, підтримує пізнавальну активність і сприяє поглибленню знань [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Конкретизацією мотивації у поведінці виступає ціль – усвідомлений результат, на досягнення якого спрямована діяльність. Вона організовує поведінку та задає її безпосередній напрям. Установка, що формується під впливом попереднього досвіду, відображає готовність особистості діяти певним чином у типових ситуаціях та впливає на сприйняття й інтерпретацію подій.

До більш стійких регуляторів поведінки належать переконання та ціннісні орієнтації. Переконання являють собою усвідомлену систему поглядів і принципів, що визначають поведінку відповідно до особистісно значущих норм. Найвищий рівень стійкості характеризує ціннісні орієнтації, які формують ієрархію життєвих пріоритетів та визначають загальну спрямованість особистості, її життєвий вибір і довгострокові цілі [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Таблиця 1.1

Категоріальний апарат дослідження взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій молоді

Категорії	Психологічний зміст	Динамічні особливості	Функції
Потреби	Відображають стан внутрішньої необхідності в певних умовах, ресурсах або взаєминах, що забезпечують	Мають відносно стійкий характер, але змінюються залежно від віку, досвіду та актуальних життєвих обставин	Ініціюють активність та слугують основою для виникнення інших мотиваційних утворень

Категорії	Психологічний зміст	Динамічні особливості	Функції
	розвиток особистості		
Мотиви	Конкретизують потреби у формі усвідомлених спонукань до діяльності та надають їй особистісного смислу	Поєднують стійкі та ситуативні компоненти, актуалізуються залежно від умов діяльності	Безпосередньо визначають вибір дій та підтримують спрямованість поведінки
Пізнавальні інтереси	Відображають вибіркову зацікавленість у певних об'єктах, знаннях або видах діяльності	Можуть швидко виникати в конкретній ситуації або перетворюватися на стійкі особистісні утворення	Посилюють залученість до діяльності та стимулюють самостійне пізнання
Цілі	Репрезентують усвідомлені результати, яких прагне досягти особистість	Змінюються відповідно до завдань, етапів діяльності та життєвих пріоритетів	Організовують діяльність, визначають послідовність дій і критерії успіху
Соціально-психологічні установки	Відображають готовність сприймати ситуацію та діяти певним способом	Формуються на основі попереднього досвіду і характеризуються відносною стабільністю	Зумовлюють типові реакції та впливають на інтерпретацію подій
Переконання	Узагальнюють особистісно значущі погляди, норми та принципи	Відзначаються високим рівнем стійкості та змінюються повільно	Регулюють поведінку відповідно до усвідомлених моральних і світоглядних орієнтирів
Ціннісні орієнтації	Формують систему пріоритетів, що визначає ставлення до себе, інших людей і життєвих цілей	Є найбільш стабільним компонентом мотиваційної сфери	Визначають стратегічну спрямованість особистості та її життєвий вибір

Джерело: розроблено автором

Мотиваційна сфера людини може бути оцінена за такими параметрами: ієрархічність – цей параметр базується на переважанні різних груп мотивів; у цьому випадку мається на увазі, що один мотив може переважати над іншим у структурі мотиваційної ієрархії; множинність – цей параметр вказує на різноманіття мотивів і характеризує рівень розвитку змісту, визначаючи, наскільки різноманітні та широкі мотиваційні фактори; сила та стійкість мотивів – це визначається інтенсивністю та тривалістю впливу мотивів на поведінку; структурність – це визначається взаємозв'язком мотивів між собою на одному рівні структури, тобто, як вони пов'язані та взаємодіють один з одним [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**; **Ошибка! Источник ссылки**

не найден.]. Аналіз зазначених параметрів дає змогу глибше зрозуміти будову та закономірності функціонування мотиваційної сфери особистості. Узагальнення наукових підходів до вивчення потребово-мотиваційної сфери свідчить про вагомі досягнення психологічної науки у поясненні природи мотивації як складного й багатокомпонентного психічного явища, що проявляється в різних формах людської активності.

Результати цих досліджень мають важливе значення для розвитку теорії мотивації, а також для практичного розуміння мотиваційної готовності здобувачів освіти до навчально-пізнавальної діяльності. Саме рівень сформованості мотиваційної сфери значною мірою визначає ставлення особистості до навчання, її зацікавленість у здобутті знань та готовність до досягнення поставлених освітніх цілей.

У психології мотивації важливе місце посідає вивчення мотиваційної спрямованості особистості, під якою розуміють відносно стійку систему домінуючих мотивів, потреб, інтересів і цінностей, що визначають загальний напрям активності людини та її ставлення до себе, інших людей і діяльності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Мотиваційна спрямованість відображає те, на що насамперед орієнтується особистість у процесі взаємодії з навколишнім світом, які цілі вважає пріоритетними та які способи поведінки обирає для їх досягнення. Однією з найбільш відомих класифікацій є типологія, запропонована Б. Басс та адаптована В. Смекал і М. Кучера, відповідно до якої виокремлюють три основні типи мотиваційної спрямованості: спрямованість на себе, спрямованість на взаємодію та спрямованість на справу. Ця концепція покладена в основу методики «Орієнтувальна анкета», яка широко використовується для дослідження структури мотиваційної сфери особистості [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Спрямованість на себе характеризується домінуванням мотивів, пов’язаних із власним благополуччям, самоствердженням, прагненням до особистого успіху, престижу та визнання. Для осіб із таким типом

мотиваційної спрямованості провідного значення набувають власні інтереси, переживання та досягнення. У структурі їхньої мотивації переважає потреба у високій самооцінці, соціальному статусі та позитивній оцінці з боку оточення. Такі люди часто орієнтуються на особисту вигоду, конкурентну перевагу та індивідуальний результат. У професійній та навчальній діяльності вони здатні демонструвати високу активність, однак головним стимулом для них є досягнення значущих для себе цілей. За надмірного вираження цього типу спрямованості може спостерігатися егоцентрична позиція, зниження чутливості до потреб інших людей та прагнення використовувати взаємодію як засіб самореалізації. Разом із тим помірно виражена спрямованість на себе є важливою передумовою розвитку впевненості в собі, амбіційності та здатності відстоювати власні інтереси [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Спрямованість на взаємодію, або на спілкування, виявляється у переважанні мотивів міжособистісного характеру. Для таких осіб особливо значущими є потреба у встановленні та підтриманні позитивних стосунків, прагнення до співробітництва, емоційної підтримки, схвалення та прийняття з боку інших людей. Вони орієнтуються на гармонізацію соціальних контактів, уникнення конфліктів і збереження доброзичливої атмосфери в групі. У навчальній та професійній діяльності представники цього типу мотиваційної спрямованості надають великого значення командній роботі, взаєморозумінню та координації спільних зусиль. Водночас надмірна залежність від міжособистісного схвалення може знижувати самостійність у прийнятті рішень і сприяти конформній поведінці. Незважаючи на це, спрямованість на взаємодію є важливою умовою розвитку соціальної компетентності, емпатії та здатності до ефективної комунікації [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Спрямованість на справу, або ділова спрямованість, пов’язана з домінуванням мотивів, зумовлених змістом самої діяльності. У цьому випадку особистість орієнтується на досягнення об’єктивного результату, якісне

виконання завдань, розв’язання проблем і вдосконалення власних умінь. Провідними стають інтерес до процесу діяльності, прагнення до професійної майстерності, пізнавальна активність і відповідальність за кінцевий результат. Особи з переважанням цього типу спрямованості демонструють високий рівень організованості, ініціативності та наполегливості. Вони здатні зосереджуватися на змісті роботи, аргументовано відстоювати свою позицію та підпорядковувати особисті інтереси досягненню спільної мети. У численних дослідженнях показано, що саме спрямованість на справу найбільш тісно пов’язана з внутрішньою мотивацією, академічною успішністю та професійною ефективністю [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Слід зазначити, що в реальній поведінці особистості всі три типи мотиваційної спрямованості зазвичай поєднуються, хоча один із них може домінувати. Їх співвідношення визначає індивідуальний стиль діяльності, характер соціальної взаємодії та систему життєвих пріоритетів [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Оптимальним вважається гармонійне поєднання всіх трьох типів, за якого прагнення до особистого розвитку, здатність до конструктивного спілкування та орієнтація на результат взаємно доповнюють одне одного. У молодіжному віці формування мотиваційної спрямованості має особливе значення, оскільки саме в цей період відбувається інтенсивне становлення ціннісних орієнтацій, професійних намірів і життєвих цілей.

Таким чином, потреба є внутрішнім джерелом активності, мотив – конкретним спонуканням до діяльності, а інші мотиваційні утворення забезпечують її структурну організацію та смислове наповнення. У сукупності вони формують мотиваційну сферу особистості, яка визначає характер, спрямованість і результативність її діяльності, зокрема навчальної.

1.2. Ціннісні орієнтації у структурі особистості

Ціннісна сфера особистості є предметом наукових досліджень не перший десяток років. Так, вивченням ціннісної сфери присвячені роботи ряду

вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких варто відмітити Н. Антонову, С. Белякову, В. Васютинського, М. Волобуєва, В. Воропаєву, Н. Глинянюк, М. Горлач, С. Драч, Ш. Шварца тощо [5; 6; 10; 15; 16; 18; 20; 25; **Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Цінності та ціннісні орієнтації посідають центральне місце у структурі особистості, оскільки визначають її ставлення до навколишнього світу, інших людей і самої себе. Вони відображають те, що людина вважає значущим, бажаним і вартісним, а також надають явищам дійсності особистісного смислу [21]. Саме через систему цінностей формується специфічно людський спосіб життя, у межах якого поведінка регулюється не лише актуальними потребами, а й усвідомленими ідеалами, моральними нормами та життєвими пріоритетами.

У науковій літературі цінності розглядаються як поряд із нормами та ідеалами одні з найважливіших компонентів культури, що забезпечують збереження та передачу суспільно значущих смислів. Засвоюючи систему цінностей, особистість формує власні орієнтири, які визначають вибір цілей, способів діяльності та критерії оцінювання подій і вчинків. М. Горлач підкреслює, що ціннісні орієнтації є складовими більш комплексних духовних утворень і, конкретизуючись у свідомості людини, набувають спонукальної сили, яка спрямовує її активність у процесі діяльності [20, с. 19].

Відповідно до концепції Ш. Шварца, цінності становлять бажані трансситуативні цілі різного рівня значущості, які виконують функцію керівних принципів у житті людини [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Вони не обмежуються окремими ситуаціями, а мають узагальнений характер і впливають на широкий спектр рішень та форм поведінки. Таким чином, цінності та ціннісні орієнтації виступають важливими регуляторами активності особистості, забезпечуючи внутрішню узгодженість її мотивації, життєвих цілей і поведінкових стратегій.

У працях М. Рокіча та Ш. Шварца цінності розглядаються як універсальні психологічні утворення, що мають низку спільних

характеристик. Насамперед вони мають різні джерела формування, зокрема культуру, суспільство та індивідуальний досвід особистості. Цінності здійснюють вплив практично на всі сфери соціального життя та регулюють широкий спектр людської поведінки. Хоча базовий набір цінностей є спільним для більшості людей, ступінь їхньої значущості та ієрархічне розташування в кожної особистості є індивідуальними. Цінності функціонують як відносно стійкі переконання, організовані в упорядковану систему відповідно до їх суб'єктивної важливості. Вони мають надситуативний характер і слугують критеріями для вибору поведінки та оцінювання подій [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У контексті вивчення особистості важливо розмежовувати поняття «цінності» та «ціннісні орієнтації». Цінності становлять змістовий компонент мотиваційної сфери та відображають те, що людина вважає значущим і бажаним. Ціннісні орієнтації, своєю чергою, належать до смислової сфери особистості та виражають індивідуально впорядковану систему цінностей, яка визначає загальну спрямованість поведінки та життєвого вибору [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У психологічній науці ціннісні орієнтації трактуються як спосіб диференціації явищ дійсності за ступенем їх значущості для особистості. Вони виконують функцію внутрішніх критеріїв оцінювання та слугують підґрунтям для формування моральних, політичних, естетичних та світоглядних позицій людини [5]. Завдяки ціннісним орієнтаціям особистість не лише оцінює навколишній світ, а й визначає напрями власної активності, обирає життєві цілі та способи їх досягнення. Таким чином, ціннісні орієнтації виступають важливим механізмом інтеграції мотиваційної та смислової сфер особистості, забезпечуючи узгодженість її переконань, прагнень і поведінки.

У вітчизняній психології немає єдиної дефініції ціннісних орієнтацій. Основою функціонування ціннісних орієнтацій є підхід, що базується на цінностях. Це означає, що всі аспекти оточуючої реальності, включаючи вчинки людей, цінності, які відбиваються в свідомості особи з точки зору

їхньої можливості задовольнити її потреби та інтереси. Потреби та інтереси кожної людини є суто індивідуальними. Вони формують індивідуальні системи цінностей, які організовані в певну ієрархію [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. За ступенем загальної ієрархічної структури ціннісних орієнтацій можна оцінити рівень особистісної зрілості. Сформована, внутрішньо узгоджена та відносно стійка система ціннісних орієнтацій є важливою передумовою особистісної цілісності та послідовності поведінки. Саме вона забезпечує надійність особистості у дотриманні обраних життєвих принципів та ідеалів, сприяє збереженню вірності власним переконанням і визначає готовність докладати вольових зусиль для реалізації значущих цілей. Гармонійна структура ціннісних орієнтацій також зумовлює активну життєву позицію, наполегливість і здатність цілеспрямовано долати труднощі на шляху до досягнення поставленої мети [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Н. Максимчук, узагальнюючи наукові підходи до розуміння сутності ціннісних орієнтацій, зазначає, що їх найчастіше розглядають як спрямованість особистості на певні цілі та засоби діяльності. У цьому контексті ціннісні орієнтації відображають ставлення людини до навколишнього світу та виступають важливим елементом її світогляду. Вони визначають, які явища, події та способи поведінки набувають для особистості особливого значення та стають орієнтирами у процесі життєвого самовизначення [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Близьким до такого трактування є підхід, відповідно до якого цінності розглядаються як особливий різновид установок. Якщо в людини актуалізується певна потреба і водночас існують умови для її задоволення, формується установка на конкретний об’єкт або явище, що істотно впливає на подальший вибір поведінки. У цьому сенсі ціннісні орієнтації можна розглядати як стійкі внутрішні настанови, які визначають спрямованість активності особистості та забезпечують відносну послідовність її дій.

У психологічній літературі ціннісні орієнтації також тлумачаться як

змістова сторона особистості та системоутворювальний компонент її внутрішньої структури. Вони інтегрують переконання, оцінки, мотиви та потреби, забезпечуючи узгодженість між смисловою та мотиваційною сферами людини [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Саме завдяки ціннісним орієнтаціям особистість визначає пріоритетні життєві цілі, оцінює значущість подій та обирає способи реалізації власних намірів.

Крім того, ціннісні орієнтації розглядаються як відносно стійкі одиниці свідомості, що знаходять своє відображення в уявленнях, поняттях і переконаннях особистості. Вони визначають моральний зміст людського буття, задають критерії оцінювання власних учинків і слугують внутрішніми регуляторами поведінки [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Отже, ціннісні орієнтації є ключовим психологічним механізмом, який забезпечує смислову впорядкованість життя людини та визначає її ставлення до себе, інших людей і світу загалом.

Психолог О. Камінська при аналізі механізмів формування ціннісних орієнтацій особистості вказує на те, що значну роль відіграє вільне виховання, соціальні установки та переконання. А тому, справедливо відмітити, що процес формування ціннісних орієнтацій передбачає інтеріоризацію об’єктивних цінностей в суб’єктивні, особистісно значущі [34].

У джерельній базі можна зустріти визначення ціннісних орієнтацій як одного з механізмів цілепокладання в тому сенсі, що вони дають людині певний орієнтир в світі, створюючи осмислену картину світу. Таким чином, вони надають людині можливість обирати серед наявних альтернатив дії (цілей і засобів), підстави для порядку переваг відбору та оцінки цих альтернатив, визначаючи «межі дії», тобто не тільки направляють, але і регулюють ці дії. Ціннісні орієнтації є складовою частиною складної структури ставлення особистості до умов свого існування та діяльності, співвідносячи суспільне, групове і індивідуальне в єдине ціле в свідомості та поведінці. Наявність стійких ціннісних орієнтацій слугує ознакою зрілості особистості та виступає як узагальнений показник рівня її духовного розвитку

[**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У межах цього дослідження за робоче приймається визначення поняття «ціннісні орієнтації», запропоноване у монографії І. Беха, О. Докукіної, К. Журби, С. Федоренко та І. Шкільної. Відповідно до цього підходу, ціннісні орієнтації розглядаються як відображення у свідомості особистості тих цінностей, які вона визнає основними життєвими цілями та провідними світоглядними орієнтирами. Вони визначають загальний спосіб ставлення людини до навколишнього світу і до самої себе, надають смислу її позиціям, поведінці та вчинкам, а також виступають важливим механізмом переходу цінностей у практичну діяльність. Крім того, ціннісні орієнтації слугують основою для формування моральних ідеалів, розвитку адекватної самооцінки та постановки життєвих цілей [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Узагальнення наукових підходів свідчить про те, що в сучасній психології досі відсутнє єдине універсальне трактування понять «цінності» та «ціннісні орієнтації». У низці досліджень ці категорії використовуються як близькі за змістом або навіть як синонімічні, хоча між ними існують певні теоретичні відмінності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Зокрема, ціннісні орієнтації зазвичай визначаються як індивідуально усвідомлена система цінностей, що виконує функцію стратегічних життєвих цілей і смислоутворювальних орієнтирів. Особистісні цінності, своєю чергою, розглядаються як інтеріоризовані особистістю цінності соціальних груп та суспільства в цілому [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Дослідження ціннісно-смислової сфери особистості знаходять своє місце у роботах вчених різних напрямів та шкіл. Як зазначає С. Пуертас науковий інтерес до аспектів ціннісних пріоритетів особистості виявляли такі великі мислителі, як Конфуцій, Аристотель, Платон, Гегель. Аналіз інтерпретації цінностей можна знайти також у фундаментальних наукових працях видатних дослідників, таких як П. Бурдьє, М. Вебер, Т. Гоббс, Дж. Локк, Т. Парсонс, П. Сорокін, М. Шеллер, П. Штомпкі та інші. Велике значення у сучасному науковому дискурсі приділяється соціокультурному

підходу до розуміння цінностей, де ці останні розглядаються як ключовий фактор розвитку суспільства [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Однією з характерних рис соціокультурного підходу є вивчення основних цінностей, що дозволяє виділити універсальні та специфічні риси культури та соціокультурного середовища, в якому живе соціальна група. Зазначено, що цінності є універсальними явищами, властивими всім людям. Інакше кажучи, коли експериментатор чи ситуація активізують певну цінність, всі учасники стають її носіями. Ця тенденція простежується в різних популярних моделях і теоріях, які досліджують взаємозв'язок об'єктивних соціально-політичних показників і проявів культури як цінності. Серед таких вимірювань можна відзначити внесок Г. Хофстеде, Ш. Шварца, Р. Інглхарта та їхніх наслідувачів [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Розвиток соціокультурного підходу тісно пов'язаний із науковою діяльністю Г. Олпорта. У 1931 році він оприлюднив результати своєї роботи «Вивчення цінностей». У рамках теорії особистісних рис Г. Олпорт працював над розчленуванням цінностей особистості на складові, які можна було дослідити емпіричними методами. Методика «Вивчення цінностей» Г. Олпорта ґрунтувалася на відомій типології психолога Е. Шпрангера, що дозволило авторові висловлювати висновки про концептуальні різниці у системах цінностей індивідів. Г. Олпорт стверджував, що ці ціннісні орієнтації слід розглядати як риси, але більш глибокого рівня. Його значущим внеском у розвиток теорії є твердження про те, що цінності виступають важливою складовою особистості. Г. Олпорт акцентував увагу на тому, що суспільні, моральні та етичні цінності виступають скоріше як інструменти та умови для досягнення внутрішніх цінностей, які є основними метами особистості [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Проблематика універсальних цінностей посідає важливе місце у гуманістичній та екзистенційній психології. Значний внесок у її розробку зробив В. Франкл, який розглядав цінності як «універсалії смислу», тобто такі смисложиттєві орієнтири, що мають значення для більшості членів

суспільства [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. У цьому підході цінності постають як загальнолюдські смислові утворення, що допомагають особистості знаходити сенс власного існування та визначати напрям життєвої активності. Таке розуміння узгоджується з сучасними соціокультурними теоріями, у яких цінності розглядаються як система орієнтирів, сформована під впливом культури та спільна для представників певного суспільства.

Подальший розвиток соціокультурного підходу пов'язаний із концепцією Ч. Морріса, який запропонував багатовимірне трактування цінностей. На його думку, цінності можуть розглядатися в кількох аспектах. У диспозиційному значенні вони відображають індивідуальні прагнення та переваги людини, які безпосередньо впливають на її поведінку. У нормативному значенні цінності втілюють культурно зумовлені уявлення про бажані форми поведінки та соціально схвалювані способи дії. В економічному значенні цінність об'єкта визначається його значущістю в межах культури незалежно від індивідуальних оцінок конкретної особи [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У другій половині XX століття психологічні теорії цінностей набули подальшого розвитку завдяки активному використанню понять «особистісні цінності» та «ціннісні орієнтації». За змістом ці категорії є близькими, однак акцентують різні аспекти функціонування ціннісної сфери. Особистісні цінності частіше розглядаються як елементи мотиваційної структури, що відображають значущі для людини цілі та ідеали. Ціннісні орієнтації, своєю чергою, трактуються як смислова система, яка забезпечує впорядкування цінностей, визначає життєві пріоритети та регулює поведінку особистості [25]. Таким чином, сучасні психологічні концепції підкреслюють тісний взаємозв'язок мотиваційного та смислового аспектів ціннісної регуляції, розглядаючи цінності як ключовий чинник формування життєвої позиції людини.

Теорія міжгенераційної зміни цінностей Р. Інглхарта ґрунтується на двох ключових припущеннях: гіпотеза важливості того, чого не вистачає (цій

речі приписується найвищий суб'єктивний статус); гіпотеза соціалізаційного блага (пріоритети особистостей відображають стан соціально-економічного оточення). Якщо застосувати гіпотезу «недостатності» Р. Інглхарта, то активність особи буде більше спрямована на ті цінності, які мають дефіцит реалізації у її житті. Іншими словами, цінності з недостатньою реалізацією впливають сильніше на поведінку особи [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У кінці 1970-х рр. М. Рокіч розробив одну з найбільш вдалих концепцій вивчення цінностей. Його теорія стимулювала жвавий інтерес серед психологів завдяки чіткому визначенню терміну «цінності» та створенню простого в користуванні інструментарію. За М. Рокічем, цінності є видом переконань, який має центральне значення в житті особистості, що визначає керівні принципи поведінки. Концепція цінностей М. Рокіча включає такі твердження: 1) загальна кількість цінностей невелика; 2) хоча у всіх людей є однакові цінності, вони мають різне значення для різних осіб; 3) цінності утворюють системи; 4) коріння цінностей можна відслідкувати в культурі, суспільстві, суспільних інститутах і в самій особистості; вплив цінностей відзначається майже у всіх соціальних явищах. Розуміння М. Рокічем цінностей та ціннісних орієнтацій сприяло формуванню уявлення про культурні та індивідуальні цінності, розділення їх на термінальні та інструментальні. Це розрізнення надало основу для подальшого розвитку та уточнення концепцій цінностей як джерел людської поведінки [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

М. Рокіч зазначив, що під цінностями слід розуміти стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки та існування є індивідуально чи соціально кращий за або поряд з будь-яким іншим в аналогічній ситуації. Він виділяє термінальні та інструментальні цінності на основі функціонального їх значення (цінності-цілі та цінності-засоби) [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. Це найбільш відома концепція ціннісних орієнтацій особистості, так як дослідник розділяв переконання й цінності. В такому випадку, саме цінності

є стандартом чи критерієм, що регулюють дії, порівняння, оцінки, тобто легітимізують власне особистість і її оточення.

Отже, станом на теперішній час розроблено значну кількість теоретичних концепцій природи цінностей та ціннісних орієнтацій людини, що пояснюють механізми їх виникнення та функціонування з соціокультурних або психологічних позицій.

В ході теоретичного аналізу було встановлено, що класифікацій цінностей існує досить багато в залежності від того, який критерій покладено в основу для виділення різновидів цінностей.

Згідно з поглядами Е. Шпрангера, існує шість основних напрямків особистості, які він охарактеризував як ціннісні орієнтації у своїй книзі «Типи людей». Класифікація ціннісних орієнтацій Е. Шпрангера виглядає наступним чином:

1. Теоретична: прагнення до розкриття істини, раціональний та емпіричний підхід до життя.

2. Економічна: цінування того, що є вигідним і корисним для особистого благополуччя.

3. Естетична: тяжіння до гармонії, сприйняття оточуючого світу через призму привабливості, симетрії та прихильності до гедонізму.

4. Соціальна: висока цінність приділяється любові до інших людей.

5. Політична: головна цінність полягає в владі та впливі.

6. Релігійна: основними є доброта та єдність всесвіту [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Е. Шпрангер вважав, що ці цінності є характерними для всіх людей у різних комбінаціях та співвідношеннях.

А. Маслоу виділяє дві основні групи загальнолюдських цінностей: вищі Б-цінності, що представляють собою цінності «розвитку», інтегровані в людей, які активно розвивають свої здібності; і нижчі Д-цінності, які є дефіцитарними, гомеостатичними, регресивними, вираженими в тривозі та фрустрації [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Р. Інглхарт, використовуючи концепцію А. Маслоу, визначає «матеріалістичні» та «постматеріалістичні» цінності, чиє важливе значення пов’язане з етапом загальноекономічного та соціального розвитку суспільства. Ці типи цінностей виникають з «гіпотези недостатнього» та «гіпотези соціалізації». Постматеріалістичні цінності, у свою чергу, поділяються на соціальні цінності та цінності самоактуалізації, спрямовані на зміцнення або саморозвиток [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

В науковій літературі цінності класифікуються на основі форми їх існування (суспільні ідеали, предметні та особистісні цінності), а також «блоків» термінальних та інструментальних цінностей [25]. На основі рівня особистісного буття А. Маслоу виділяє цінності буття та дефіцієнтні цінності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

У своєму вивченні мотивації людини Г. МакКлеланд розрізняє два види мотивів: неявні, що виникають із біологічних потреб, і явні, що спираються на соціально значущі стимули, такі як винагорода, очікування та вимоги [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. За словами автора, неявні мотиви можна досліджувати лише за допомогою проєктивних методів, в той час як явні мотиви, які є більш свідомими, можна вивчати шляхом аналізу самозвітів. Усі види мотивів можна класифікувати на три категорії: мотиви влади, мотиви належності та мотиви досягнень. Ці категорії автор розглядає як основні мотиви людської поведінки.

Також важливо взяти до уваги менш розповсюджену класифікацію цінностей Ф. Тромпенаарса, який створив ціннісний опитувальник для вивчення ціннісних дилем: універсалізм – партикуляризм; орієнтація на себе – орієнтація на інших; афективність – нейтральність; специфічність – дифузність; зовнішнє – внутрішнє. Важливим висновком автора стала ідея полярності організації цінностей [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Як вже було зазначено, класифікацій цінностей та ціннісних орієнтацій досить багато та ґрунтуються вони на тому, який критерій взято за основу виділення того чи іншого виду. Найбільш поширеною класифікацією

цінностей є класифікація М. Рокіча [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]. М. Рокіч виділяє три типи переконань (екзистенціальні, оціночні і прогностичні), відносячи цінності до третього (прогностичного) типу переконань. Відповідно до цього цінності поділено на два типи: інструментальні (бажані режими/стилі/способи поведінки) і термінальні (бажаний (ідеальний) кінцевий стан існування). При цьому за одними цінностями апріорі закріплюється приналежність до термінальних, а за іншими – до інструментальних [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

1.3. Вікові особливості мотивації та ціннісних орієнтацій молоді

У молодих людей (юнацький вік та вік ранній дорослий вік) відбувається інтенсивне становлення системи спонукань, життєвих цілей, професійних намірів тощо. Молодь поступово переходить від ситуативних та зовнішньо зумовлених мотивів до більш усвідомлених, внутрішньо прийнятих ієрархічно організованих мотиваційних структур. Цей процес тісно пов’язаний із формуванням особистісної ідентичності, професійного самовизначення, формуванняя часової перспективи майбутнього.

Для молодого віку мотиваційна сфера виконує особливо важливу функцію. Вона пов’язана з тим, що в цей період людина обирає професію, визначає систему життєвих пріоритетів та прагне зайняти певне місце в соціумі. Тому від особливостей сформованості мотиваційної сфери залежить успішність професійного становлення та соціальної адаптації. У підсумковому результаті все це безпосередньо позначається на рівні психологічного благополуччя.

Однією з основних вікових особливостей мотивації молоді є її виражена полімотивованість. Поведінка молодої людини визначається складним комплексом різних мотивів. Наприклад, навчальна діяльність студентів може визначатися прагненням здобути знання, отримати диплом, досягти професійного успіху, задовольнити очікування батьків, уникнути осуду або забезпечити матеріальне благополуччя в майбутньому [8]

Важливою закономірністю є поступова диференціація та ієрархізація мотивів у процесі дорослішання. Якщо на початкових етапах юності мотиваційна сфера характеризується недостатньою впорядкованістю, то з віком окремі мотиви стають більш визначеними та стабільними [13].

Переконливі емпіричні дані щодо цих двох особливостей мотиваційної сфери молодих людей наведено у дослідженні О. Савицької. Авторка встановила, що у студентів першого курсу зазвичай спостерігається поєднання двох і більше мотивів навчання та вибору професії, тоді як у студентів третього курсу домінує, як правило, один провідний мотив навчання і один провідний мотив професійного вибору. Таку тенденцію дослідниця пояснює формуванням більш чітких цілей і структурованістю мотиваційної сфери внаслідок професійної ідентифікації, яка відбувається в процесі навчання у закладі вищої освіти [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 645].

Цією ж дослідницею було встановлено, що навчально-професійна діяльність студентської молоді має полімотивований характер, а структура мотивації сучасних студентів зазнає змін у процесі професійної підготовки. Авторка зазначає, що протягом навчання зростає відсоткова частка студентів із низьким рівнем мотивації до здобуття професії, отримання знань і диплома. Така тенденція може бути пов’язана з розчаруванням у професійному виборі, невідповідністю очікувань і реальних умов навчання або втратою первинного інтересу до обраної спеціальності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 645].

Проблема професійної мотивації молоді ґрунтовно проаналізована у праці О. Білецької. Дослідниця підкреслює, що навіть після вступу до закладу професійної або вищої освіти питання професійного самовизначення не втрачає актуальності. Частина молодих людей уже на першому році навчання починає сумніватися у правильності обраної професії, інші переживають розчарування на початку трудової діяльності. За таких обставин у молоді можуть посилюватися тривожність, невпевненість у майбутньому та психічне напруження, які, однак, стимулюють пошук власного місця у світі праці [7,

с. 34]. Дослідниця зазначає, що висока позитивна мотивація може компенсувати навіть недостатній рівень спеціальних здібностей або прогалини в знаннях, тоді як високий рівень інтелектуальних здібностей не здатний компенсувати низьку мотивацію [7].

Отже, в юнацькому віці відбувається поступовий перехід від зовнішньої мотивації, заснованої на вимогах батьків, соціальних очікуваннях і престижності професії, до внутрішньої мотивації, пов'язаної з особистим інтересом, прагненням до саморозвитку та професійного самоствердження. Чим більш усвідомленою стає професійна перспектива, тим більш стійкою і продуктивною є мотивація молодої людини.

Важливою складовою мотиваційної сфери молоді є мотивація соціальної активності. Молодий вік характеризується підвищеною потребою у самоствердженні, реалізації власного потенціалу та визнанні з боку інших. Це спонукає молодих людей до участі в громадській діяльності, волонтерстві, творчих і професійних проєктах. С. Чолій встановлено, що соціально активна молодь характеризується переважанням прагнення до саморозвитку, реалізації себе в суспільно корисній діяльності, досягнення успіху, соціального престижу та пошуку нового. У соціально пасивних молодих людей переважають матеріальні потреби, орієнтація на гроші, безпеку та комфорт. На цій підставі авторка робить висновок, що соціально активні молоді люди є більш соціально відповідальними, відкритими до нового досвіду та психологічно зрілими особистостями [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 821].

З віком та набуттям соціального досвіду мотиваційна сфера молоді може набувати більш просоціального характеру. У ній посилюється роль мотивів самореалізації, суспільної корисності. Це є важливим показником особистісної зрілості та переходу від суто егоцентричних до соціально орієнтованих мотивів.

Особливу роль у розвитку мотивації молоді відіграє освітнє середовище. У взаємодії з викладачами та іншими здобувачами освіти відбувається

уточнення життєвих цілей і формування позитивного ставлення до навчання. Навчальна мотивація значною мірою залежить від емоційного клімату, стилю викладання, можливостей для самостійної роботи та включення студентів у наукову діяльність.

Б. Дмитришин підкреслює, що основою формування позитивної мотивації до здобуття фахових знань є взаємодія двох мотиваційних складових: мотивації студента до оволодіння знаннями та мотивації педагогічної діяльності викладача. Автор наголошує, що тісна співпраця між викладачем і студентом, використання інноваційних методів навчання, залучення молоді до наукової роботи та створення атмосфери взаєморозуміння становлять важливий резерв для підвищення навчальної мотивації студентів [22, с. 147].

У контексті розкриття психологічних особливостей ціннісних орієнтацій молодих людей необхідно зауважити, що активним пошуком сенсу життя та визначенням особистісно значущих життєвих цілей. У зв’язку з цим система цінностей молодої людини перебуває у стані динамічного розвитку. Частина ціннісних орієнтацій засвоюється в процесі сімейного виховання та соціалізації, однак у молодому віці вони піддаються переоцінці, уточненню та ієрархізації на основі власного досвіду, рефлексії та життєвого вибору. Саме тому ціннісні орієнтації молоді відзначаються одночасно відносною стійкістю та значною пластичністю [15; 16; 26; 29].

Однією з найважливіших вікових особливостей ціннісної сфери молоді є поєднання прагнення до автономії з потребою у соціальному визнанні. Молоді люди прагнуть зберегти власну індивідуальність, самостійно визначати життєвий шлях і реалізовувати особистісний потенціал, але водночас залишаються чутливими до оцінок оточення, статусу та соціального престижу [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Важливі емпіричні дані щодо змісту ціннісних орієнтацій студентської молоді наведено у дослідженні Н. Жигайло. У результаті аналізу термінальних цінностей було встановлено, що найбільш вираженими у студентів є цінності

високого матеріального становища, які мають високі показники у 55% респондентів, а також збереження індивідуальності, що є пріоритетною для 52% опитаних. Це свідчить про поєднання двох провідних тенденцій: прагнення до економічної стабільності та бажання зберегти власну унікальність, незалежність і свободу самовираження. Значущими залишаються власний престиж і досягнення, що вказує на важливість соціального статусу та особистісної ефективності у системі життєвих пріоритетів молоді [26, с. 229]. Такі цінності як креативність, активні соціальні контакти, розвиток себе та духовне задоволення, у значної частини студентів мають низькі показники. Зокрема, низький рівень орієнтації на саморозвиток виявлено у 52% досліджуваних, а низька значущість активних соціальних контактів зафіксована у 50% студентів. Це може свідчити про певну суперечливість ціннісної структури молоді, у якій прагнення до матеріального благополуччя та індивідуальної автономії часто переважають над духовними та гуманістичними цінностями [26, с. 229].

Л. Іванцев та Н. Іванцев підкреслюють, що структура ціннісної сфери майбутнього фахівця змінюється в процесі навчання та професійного становлення. Ціннісні уподобання студентів тісно пов’язані з розвитком їхньої професійної та особистісної ідентичності. По мірі дорослішання та набуття професійного досвіду молодь переосмислює власні життєві пріоритети, що призводить до зміни ієрархії цінностей та посилення значущості тих орієнтацій, які сприяють самореалізації та професійному успіху [32, с. 411].

Особливий інтерес становлять результати дослідження Н. Мишко, у якому мотиваційно-ціннісна сфера розглядається як системне ієрархічне утворення, що визначає регуляційний потенціал особистості та ефективність її професійної діяльності. Дослідниця зазначає, що у структурі мотиваційно-ціннісної сфери провідне місце посідають потреби, мотиви, ціннісні та смисложиттєві орієнтації. Серед досліджуваних переважають вторинні потреби, зокрема потреба у повазі, визнанні та самовираженні, хоча досить високою залишається і потреба в безпеці та впевненості в майбутньому.

Н. Мишко встановила, що у молоді високого значення набувають такі цінності, як гедонізм, стимуляція, традиції та духовність. Авторка також звертає увагу на те, що наприкінці навчання показники смисложиттєвих орієнтацій знижуються, що може свідчити про кризу завершення навчання і недостатню сформованість мотиваційно-ціннісної сфери як компонента професійної готовності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 246].

Здійснений аналіз особливостей мотивації та ціннісних орієнтацій молоді дозволяє узагальнити їх у вигляді рисунку (рис. 1.1).

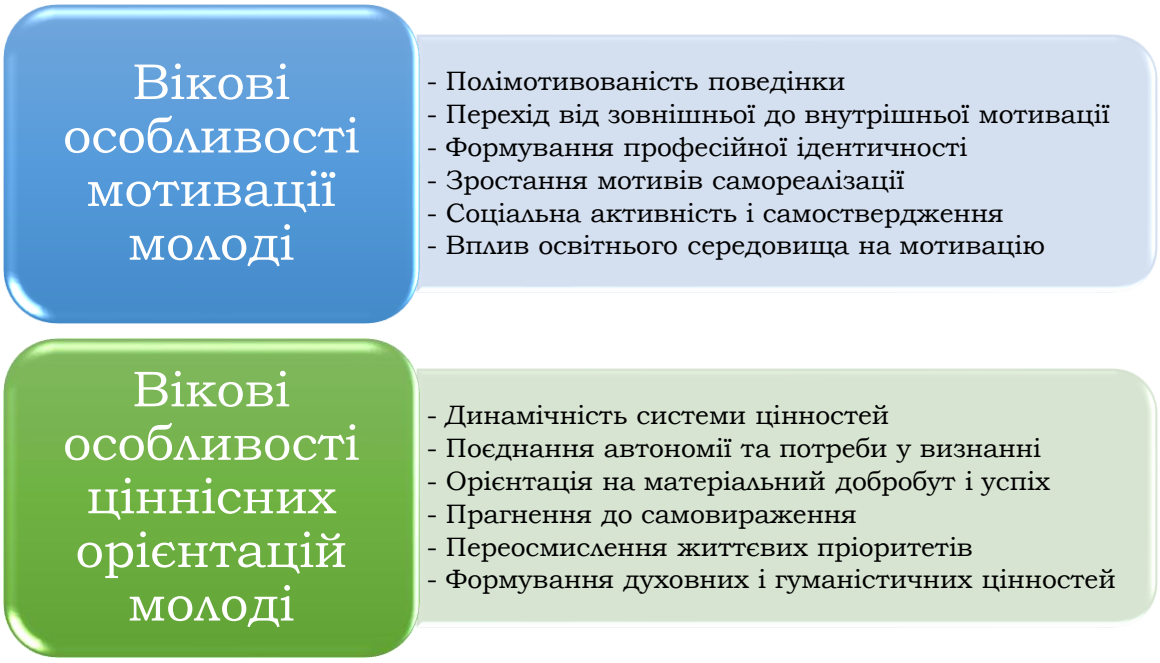

Рис. 1.1. Узагальнення вікових особливостей мотивації та ціннісних орієнтацій молоді на основі здійсненого теоретичного аналізу

Отже, мотиваційна сфера та ціннісні орієнтації молоді розвиваються нерівномірно та можуть зазнавати тимчасових кризових змін. Наприкінці періоду навчання молоді люди стикаються з необхідністю переходу від академічного середовища до самостійного професійного життя, що супроводжується переоцінкою життєвих пріоритетів, зростанням потреби в стабільності, пошуком нових смислів.

1.4. Обґрунтування взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій у структурі особистості молодої людини

У структурі особистості молодої людини мотивація та ціннісні орієнтації є взаємопов'язаними психологічними утвореннями. Мотивація відображає динамічний аспект особистості, тобто сукупність внутрішніх спонукань, потреб, інтересів і цілей, які активізують діяльність. Ціннісні орієнтації, характеризують змістовий аспект особистості, оскільки визначають, що саме людина вважає значущим, бажаним і гідним досягнення. Ці дві підсистеми утворюють цілісну систему саморегуляції, в межах якої цінності задають стратегічні напрями життєдіяльності, а мотивація забезпечує тактичну реалізацію цих напрямів у конкретних формах поведінки.

Теоретичне осмислення взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій ґрунтовно представлено у праці Ю. Карпюк. Авторка наголошує, що система цінностей є результатом мисленнєвої діяльності особистості, у процесі якої людина виокремлює найбільш значущі світоглядні орієнтири, що постають стратегічними віхами її життя. На відміну від цього, мотиваційна сфера організується потребами, потягами та ситуативно актуалізованими спонуками, які виконують функцію тактичних засновків діяльності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 174]. На думку дослідниці взаємодія мотиваційної та ціннісно-орієнтаційної сфер має синергійний характер. Потребове поле особистості, будучи узгодженим із цілісною картиною світосприйняття, породжує змістовні форми життєтворення. Таким чином, мотиви не існують ізольовано, а підпорядковуються ціннісним смислам, які надають діяльності внутрішньої логіки та особистісного значення. Емпіричним результатом цього підходу стало виокремлення різних ціннісно-мотиваційних профілів особистості – прогресивного, регресивного, імпульсивного, експресивного та тривіального, кожен з яких характеризується специфічною системою життєвих домагань, цінностей і мотивів актуального вчинення [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Розуміння ціннісних орієнтацій як механізму регуляції поведінки ґрунтовно обґрунтовує Р. Чіп. Дослідниця зазначає, що ціннісні орієнтації є глибинною та багатогранною характеристикою особистості, яка формується в

процесі засвоєння суспільних цінностей і відображає самоусвідомлення людиною свого внутрішнього світу та його взаємозв'язку із соціальною реальністю. Ціннісні орієнтації забезпечують смислову організацію поведінки, визначаючи, які мотиви набувають для особистості актуального значення, а які залишаються периферійними [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 817].

У молодому віці взаємозв'язок мотивації та ціннісних орієнтацій набуває особливої значущості, оскільки саме в цей період система цінностей досягає відносної ієрархічної завершеності. Як зазначає А. Кремень, мотиваційна сфера є «серцевиною особистості», а її реалізація відбувається у соціальному контексті на основі сформованої системи ціннісних орієнтацій. Авторка підкреслює, що саме в період молодості система цінностей набуває остаточної ієрархізації та закріплення, а отже, починає виконувати функцію стійкого смислового регулятора поведінки та професійної активності [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 182].

Молоді люди з різною ієрархією цінностей демонструють специфічні особливості мотиваційної сфери. Так, орієнтація на цінності особистого життя пов'язана з прагненням до матеріальної винагороди, але водночас поєднується з альтруїстичними установками та високою значущістю цікавої роботи. Молодь, для якої пріоритетними є цінності професійного розвитку, характеризується задоволеністю потреб у безпеці та матеріальному благополуччі, орієнтацією на повагу, високий статус і самореалізацію. У цілому для працюючої молоді характерними є прагнення до реалізації власних можливостей, досягнення професійного статусу, свободи та збереження цінностей здоров'я і сімейного благополуччя [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 182].

Взаємозалежність цінностей і мотивації особливо виразно проявляється у сфері навчальної діяльності. Н. Пилипенко підкреслює, що ціннісні орієнтації здобувачів освіти безпосередньо впливають на їхню активність і навчальну мотивацію. За результатами її дослідження, провідними цінностями

студентів є здоров’я, активне життя та любов, тоді як творчість і щастя інших посідають нижчі позиції у ціннісній ієрархії. Тобто мотивація студентів значною мірою зумовлюється прагненням до особистісного благополуччя та життєвої активності, тоді як просоціальні й творчі орієнтації ще не набули достатньої сформованості. Авторка наголошує на необхідності врахування ціннісних пріоритетів студентів для створення ефективних механізмів підвищення навчальної мотивації [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 26].

Емпіричне підтвердження взаємозв’язку мотиваційних установок і ціннісних профілів студентів наведено у дослідженні Я. Запеки та О. Кузнєцової. Було встановлено, що орієнтація на діло пов’язана з цінностями досягнення, самостійності, універсалізму, доброти та конформності. Орієнтація на себе має обернений зв’язок із цінностями добра та універсалізму. Характер мотиваційної спрямованості визначає специфіку ціннісної структури особистості, а система цінностей задає змістову основу для формування домінуючих мотивів поведінки [29, с. 132].

Особливо показовою є виявлена авторами динаміка ціннісно-мотиваційних профілів упродовж навчання у закладі вищої освіти. На першому курсі студенти демонструють високі показники орієнтації на діло та свободу, але відносно низьку мотивацію на результат. На третьому курсі посилюється орієнтація на інших, колектив і міжособистісні стосунки, а також зростає мотивація досягнення. На завершальному етапі навчання провідного значення набувають цінності конформізму, універсалізму та добра, водночас досягають максимального рівня мотивація на результат, спрямованість на діяльність і прагнення до свободи. Така динаміка вказує на те, що мотивація і ціннісні орієнтації розвиваються як єдина система, що відображає актуальні життєві завдання молодої людини [29, с. 132].

Таким чином, можна стверджувати, що ціннісні орієнтації виступають змістовою основою мотиваційної сфери особистості молоді. Вони визначають, які цілі набувають для молодої людини особистісної значущості, які потреби

актуалізуються та які мотиви стають провідними у поведінці. Мотивація, у свою чергу, є динамічним механізмом реалізації цінностей у конкретній діяльності. Якщо цінності відповідають глибинним потребам особистості, мотивація набуває внутрішнього характеру, стає стійкою та забезпечує високий рівень активності й самореалізації.

Висновки до розділу 1

За результатами висвітлення теоретичних основ дослідження взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій молоді можна зробити наступні висновки.

1. Розкрито феномен мотиваційної сфери особистості як складної, багаторівневої системи внутрішніх спонукань, що забезпечують спрямованість, активність і регуляцію поведінки. Встановлено, що її ключовими утвореннями є потреби, мотиви, інтереси, цілі, установки, переконання та ціннісні орієнтації, які відрізняються рівнем усвідомленості, стійкості й узагальненості та в сукупності визначають характер навчальної діяльності молоді. Ціннісні орієнтації в психологічній науці мають різні тлумачення та вивчаються як способи диференціації індивідом об'єктів по їх значимості і як ідеологічні, політичні, моральні, естетичні та інші підстави оцінок суб'єктом навколишньої дійсності. У рамках нашого дослідження у якості робочого буде використано визначення дефініції «ціннісні орієнтації», наведене у монографії таких науковців як І. Бех, О. Докукіна, К. Журба, С. Федоренко, І. Шкільна: ціннісні орієнтації представляють собою відтворення в свідомості особи цінностей, які вона визнає як стратегічні життєві цілі та загальні світоглядні орієнтири. Ці орієнтації визначають загальний підхід особистості до світу та до самої себе, надаючи сенс і напрямок її особистісним позиціям, поведінці та вчинкам. Ціннісні орієнтації являють собою основні форми функціонування цінностей, ступені їх переходу в діяльність, є основою для конструювання моральних ідеалів, становлення дієвої самооцінки особистості, постановки життєвих цілей.

2. Вікові особливості мотивації молоді полягають у її полімотивованості, поступовій диференціації та ієрархізації мотивів, переході від зовнішніх до внутрішніх спонукань, зростанні ролі мотивів самореалізації та професійного самоствердження, а також посиленні значення соціально значущих цілей. У процесі дорослішання мотиваційна сфера стає більш усвідомленою та стабільною. Сформована позитивна мотивація є психологічною основою успішного навчання, професійного становлення та активної участі молодої людини в суспільному житті.

3. Сформована система ціннісних орієнтацій виступає важливим психологічним механізмом регуляції поведінки молоді та визначає характер її життєвого шляху. У молодому віці формується специфічна система цінностей, у якій одночасно представлені прагматичні, індивідуалістичні та особистісно-розвивальні орієнтації. Особливого значення набувають цінності матеріального благополуччя, самостійності, соціального престижу, самовираження та професійних досягнень. Разом із тим саме в цей період формується основа для розвитку гуманістичних, духовних і просоціальних орієнтацій, які забезпечують особистісну зрілість і внутрішню цілісність особистості. Така конфігурація цінностей відображає соціально-економічні умови сучасного суспільства, у яких матеріальна забезпеченість розглядається як необхідна умова самореалізації, а збереження індивідуальності стає важливим критерієм психологічного благополуччя. Загальна закономірність вікового розвитку полягає у тому, що мотивація та система цінностей молодої людини не є статичними. Вона трансформується під впливом навчання, міжособистісної взаємодії, професійного самовизначення та соціального досвіду. На ранніх етапах юності ціннісні орієнтації можуть бути менш узгодженими, тоді як у процесі дорослішання вони набувають більшої структурованості та внутрішньої логіки.

4. У структурі особистості молодої людини мотивація та ціннісні орієнтації перебувають у відношенні взаємної детермінації. Цінності задають стратегічний смисловий вектор життєдіяльності, а мотиви забезпечують його

практичну реалізацію. Саме завдяки цій взаємодії формується цілісна система саморегуляції, яка визначає навчальну, професійну та соціальну активність молоді.

РОЗДІЛ 2
ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МОТИВАЦІЇ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДІ

2.1. Організація та методичний базис емпіричного дослідження

Метою емпіричного дослідження було виявлення психологічних особливостей взаємозв'язку між мотиваційними характеристиками та ціннісними орієнтаціями сучасної української молоді. Для реалізації поставленої мети було визначено декілька дослідницьких завдань: 1) здійснити психодіагностичне обстеження респондентів із використанням комплексу валідних і надійних методик, спрямованих на оцінку мотиваційної та ціннісної сфер особистості; 2) за допомогою кореляційного аналізу визначити статистично значущі взаємозв'язки між показниками мотиваційної та ціннісної сфер; 3) проаналізувати та пояснити отримані результати кореляційного аналізу.

За своїм характером дослідження належить до квазіекспериментальних кореляційних досліджень. Усі показники збиралися одноразово в межах одного етапу обстеження без цілеспрямованого впливу дослідника на змінні, що вивчалися. Такий план дозволяє виявити напрям і силу взаємозв'язків між психологічними характеристиками та є адекватним для перевірки припущень щодо взаємозалежності мотивації та ціннісних орієнтацій.

У дослідженні не передбачалося маніпулювання незалежною змінною в класичному експериментальному розумінні. Як умовно залежні змінні розглядалися показники мотиваційної сфери особистості: рівень мотивації до успіху за методикою Т. Елерса, рівень мотивації уникнення невдач за методикою Т. Елерса, а також показники спрямованості особистості на себе, на взаємодію та на завдання за методикою В. Смекала і М. Кучери. Незалежними змінними виступали показники значущості термінальних та інструментальних цінностей, визначені за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча. З огляду на кореляційний характер дослідження, усі змінні фактично

аналізувалися як рівноправні показники. У разі наявності статистично достовірного зв’язку між ними вони інтерпретувалися як взаємовплив відповідних психологічних змінних.

Емпіричну вибірку становили 30 осіб віком від 17 до 21 року (табл. 2.1). Середній вік респондентів склав 18,3 року. Середній вік респондентів становив 18,3 ± 1,2 року, що відповідає періоду юності та початку дорослості. Гендерна структура вибірки характеризувалася переважанням жінок, які становили 60,0% (18 осіб), тоді як частка чоловіків склала 40,0% (12 осіб). За сімейним станом більшість учасників були неодруженими або незаміжніми (90,0%). Окремі респонденти повідомили про перебування у шлюбі (3,3%) або в романтичних стосунках без офіційного оформлення шлюбу (6,7%).

Таблиця 2.1

Соціально-демографічна характеристика вибірки дослідження (n = 30)

Показник	Категорія	Кількість осіб	Частка,%
Стать	Жінки	18	60,0
	Чоловіки	12	40,0
Вік	17 років	6	20,0
	18 років	10	33,3
	19 років	8	26,7
	20 років	4	13,3
	21 рік	2	6,7
	Середній вік (M ± SD)	18,3 ± 1,2	–
Сімейний стан	Неодружені / незаміжні	27	90,0
	Перебувають у шлюбі	1	3,3
	Перебувають у романтичних стосунках, але не в шлюбі	2	6,7
Основний вид зайнятості	Студенти закладів вищої освіти	21	70,0
	Поєднують навчання з роботою	6	20,0
	Працюють повний робочий день	2	6,7
	Тимчасово не працюють і не навчаються	1	3,3
Місце проживання на момент дослідження	В Україні	26	86,7
	Тимчасово перебували за кордоном	4	13,3

Переважна частина досліджуваних на момент проведення дослідження здобувала вищу освіту (70,0%). Ще 20,0% поєднували навчання з оплачуваною

працею. Невелика частка респондентів уже працювала повний робочий день (6,7%), а 3,3% тимчасово не були залучені ні до навчання, ні до трудової діяльності. Більшість учасників на момент опитування перебували на території України (86,7%), тоді як 13,3% тимчасово проживали за кордоном у зв’язку з воєнними обставинами.

Збір емпіричних даних здійснювався дистанційно за допомогою сервісу Google Forms. Перед початком психодіагностичного обстеження учасникам надавалась інформація про мету дослідження, його науковий характер, добровільність участі та гарантії анонімності й конфіденційності отриманих результатів. Після ознайомлення з інформаційним повідомленням респонденти підтверджували свою згоду на участь у дослідженні та переходили до заповнення соціально-демографічного блоку, у якому зазначали вік, стать і вид основної діяльності. Далі послідовно пред’являлися психодіагностичні методики: спочатку методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча, потім методика діагностики мотивації до успіху Т. Елерса, методика діагностики мотивації уникнення невдач Т. Елерса та, на завершення, «Орієнтовна анкета» В. Смекала і М. Кучери. Середня тривалість проходження всього комплексу методик становила близько 30–40 хвилин. Після завершення опитування відповіді автоматично зберігалися у зведеній таблиці для подальшого кодування та статистичної обробки.

Опрацювання результатів здійснювалося у кілька етапів. Спочатку проводилося кодування відповідей відповідно до ключів кожної методики та розрахунок індивідуальних показників за відповідними шкалами. Далі формувалася електронна база даних, яка імпортувалася до статистичного пакета IBM SPSS Statistics. Для перевірки наявності взаємозв’язків між змінними використовувався кореляційний аналіз. З огляду на відносно невеликий обсяг вибірки для здійснення кореляційного аналізу було обрано коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Охарактеризуємо більщ детально психодіагностичний інструментарій здійсненого емпіричного дослідження.

Методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча (додаток А). Застосування

методики надає можливість визначити, які життєві цілі та способи поведінки мають для людини найбільше значення, а також встановити їхню індивідуальну ієрархію [4, с. 90]. Отримані результати дозволяють глибше зрозуміти мотиваційну спрямованість особистості, особливості її поведінки, процесу прийняття рішень і ставлення до різних сфер життя.

Методика охоплює дві групи цінностей: термінальні та інструментальні. Термінальні цінності відображають кінцеві життєві цілі, яких прагне досягти людина, зокрема здоров'я, щасливе сімейне життя, життєву мудрість, упевненість у майбутньому. Інструментальні цінності характеризують особистісні якості та способи дій, які розглядаються як засоби досягнення бажаних результатів, наприклад чесність, відповідальність, самоконтроль, толерантність. Стимульний матеріал містить 36 позицій: 18 термінальних і 18 інструментальних цінностей.

Опрацювання результатів передбачає аналіз рангів або балів, наданих кожній цінності. Чим вищою є позиція цінності в загальній ієрархії, тим більшої суб'єктивної значущості вона набуває для особистості. У межах даного дослідження замість ранжування учасникам пропонувалося оцінити ступінь значущості кожної термінальної та інструментальної цінності за п'ятибальною шкалою, де 1 бал відповідав мінімальній значущості, а 5 балів – максимальній. Відповідно, рівень значущості кожної окремої цінності визначався в діапазоні від 1 до 5 балів.

Методика діагностики мотивації успіху Т. Елерса (додаток Б). Методика діагностики мотивації до успіху Т. Елерса призначена для визначення ступеня вираженості прагнення особистості досягати поставлених цілей і отримувати значущі результати у діяльності [3, с. 12]. З її допомогою можна оцінити рівень орієнтації людини на успіх, наполегливість у подоланні труднощів та готовність докладати зусиль для реалізації поставлених завдань.

Опитувальник має включає 41 твердження закритого типу. На кожне з них респондент надає одну з двох можливих відповідей – «так» або «ні». Оцінювання здійснюється шляхом зіставлення відповідей досліджуваного з

ключем методики. Кожен збіг із ключем оцінюється в один бал. При цьому дев’ять тверджень мають контрольний характер і не враховуються під час підрахунку загального результату. Таким чином, сумарний показник може коливатися в межах від 0 до 32 балів: чим вищим є отриманий бал, тим більш вираженою є мотивація особистості до досягнення успіху.

Інтерпретація результатів передбачає розподіл показників на чотири рівні. Значення від 0 до 10 балів свідчать про низький рівень мотивації до успіху. Результати в межах 11–16 балів характеризують середній рівень. Показники від 17 до 21 бала вказують на рівень мотивації, вищий за середній. Якщо сумарний бал перевищує 21, це свідчить про високий рівень прагнення досягати успіху.

Методика діагностики особистості на мотивацію до уникнення невдач Т. Елерса (додаток В). Методика призначена для вивчення одного з ключових компонентів мотиваційної сфери особистості – прагнення уникати ситуацій можливого неуспіху, помилок, осуду або інших негативних наслідків власної діяльності [3, с. 14]. У теорії мотивації досягнення цей конструкт розглядається як відносно стійка індивідуально-психологічна характеристика, що відображає орієнтацію людини на запобігання невдачі та мінімізацію ризику.

Стимульний матеріал методики представлений у формі опитувальника, що містить 30 рядків, у кожному з яких подано по три слова, які позначають різні особистісні характеристики або особливості поведінки. Серед них представлені як риси, пов’язані з обережністю, тривожністю, нерішучістю та песимістичністю, так і характеристики, що відображають сміливість, рішучість, активність та оптимізм. Завдання респондента полягає у виборі в кожному рядку одного слова, яке, на його думку, найбільш точно характеризує його особистість.

Процедура проведення методики полягає у тому, щоб уважно прочитати всі три характеристики в кожному рядку та вибрати тільки одну з них – ту, що найточніше відображає звичні способи реагування, переживання та поведінки.

Опрацювання результатів здійснюється за допомогою спеціального ключа, який містить перелік позицій, що відповідають проявам мотивації до уникнення невдач. Якщо обрана респондентом характеристика збігається з варіантом, зазначеним у ключі, йому нараховується один бал. Усі інші відповіді оцінюються в нуль балів. Після завершення підрахунку визначається сумарна кількість балів, яка є підсумковим показником вираженості досліджуваної мотиваційної тенденції. Максимальний результат, який можна отримати за методикою, складає 30 балів.

Показники в межах від 2 до 10 балів свідчать про низький рівень мотивації до уникнення невдач. У таких осіб прагнення уникати ризику виражене незначною мірою, вони зазвичай демонструють високу готовність до активних дій та прийняття рішень в умовах невизначеності. Результат від 11 до 16 балів відповідають середньому рівню, який вважається найбільш типовим і відображає збалансоване поєднання обережності та впевненості у власних можливостях. Показники від 17 до 20 балів вказують на високий рівень мотивації до уникнення невдач. Він проявляється у схильності до підвищеної обережності, тривожності та уникання потенційно ризикованих ситуацій. Результат понад 20 балів свідчить про дуже високий рівень мотивації до уникнення невдач. У цьому випадку прагнення уникати помилок може обмежувати активність особистості через страх негативного результату.

Методика вивчення спрямованості особистості «Орієнтовна анкета» В. Смекала, М. Кучера (додаток Д). Призначення методики полягає у виявленні провідної життєвої орієнтації особистості та визначення домінуючого типу її мотиваційної спрямованості [2, с. 384]. На основі результатів можна встановити, які мотиви переважають у структурі особистості, що саме спонукає людину до активності та які цілі є для неї найбільш значущими. Отримані результати дозволяють визначити три основні типи спрямованості: спрямованість на себе (СС), спрямованість на взаємодію (ВД) та спрямованість на завдання (СЗ). Методика рекомендована для використання з підліткового віку, починаючи з 14 років.

Психодіагностичний інструмент являє собою опитувальник, що складається з 30 незакінчених речень або ситуаційних тверджень. До кожного з них запропоновано три альтернативні варіанти завершення, позначені літерами А, В і С. Варіанти відповідей побудовані таким чином, що кожен із них відповідає одному з трьох типів спрямованості особистості. Зміст запитань охоплює широке коло життєвих ситуацій, пов'язаних із навчанням, професійною діяльністю, спілкуванням, організацією дозвілля, ставленням до успіху та взаємодією з іншими людьми.

Досліджуваному надається бланк із текстом анкети та окремий бланк відповідей. В інструкції зазначається, що для кожного запитання необхідно спочатку обрати той варіант відповіді, який найбільшою мірою відповідає його власній позиції, і записати відповідну літеру в колонку «Більше всього». Після цього із двох варіантів, що залишилися, потрібно визначити той, який найменше відповідає особистій точці зору, і внести його літерне позначення до колонки «Менше всього». Третій варіант не фіксується.

Обробка результатів здійснюється за допомогою спеціального ключа, у якому кожен варіант відповіді співвіднесений із одним із трьох типів спрямованості. Якщо літера, зазначена в ключі, знаходиться в колонці «Більше всього», за відповідною шкалою нараховується 2 бали. Якщо ця ж літера внесена до колонки «Менше всього», їй присвоюється 0 балів. Після цього для кожної шкали окремо підраховується кількість відповідей, оцінених у 2 бали, і кількість відповідей, оцінених у 0 балів. Від кількості двобальних відповідей віднімається кількість нульових, а до отриманої різниці додається константа 30. Формула розрахунку має вигляд: СС (або ВД, СЗ) = («Більше всього») – («Менше всього») + 30. Загальна сума балів за трьома шкалами повинна дорівнювати 90, що слугує критерієм правильності підрахунків.

Діапазон можливих індивідуальних показників за методикою є досить широким. Для шкали спрямованості на себе типові значення становлять від 11 до 45 балів, для шкали спрямованості на взаємодію – від 13 до 45 балів, для шкали спрямованості на завдання – від 17 до 49 балів. Більш детальна

інтерпретація здійснюється з урахуванням статевих нормативів, які дають змогу визначити низький, нижчий за середній, середній, вищий за середній та високий рівні вираженості кожного типу спрямованості. Провідним вважається той вид спрямованості, за яким досліджуваний отримує найвищий бал.

2.2. Результати дослідження взаємозв'язку мотивації та ціннісних орієнтацій молоді

На етапі опрацювання отриманих емпіричних даних у першу чергу було підраховано результат кожного респондента за кожною із використаних психодіагностичних методик (додаток Е – додаток З).

Після цього було здійснено кореляційний аналіз між усім досліджуваними змінними (додаток І). На наступному етапі було опрацьовано виявлені статистично достовірні зв'язки між показниками мотивації та термінальними цінностями (додаток К), а також показниками мотивації та інструментальними цінностями (додаток Л).

Виявлено прямий кореляційний зв'язок між мотивацією успіху та цінністю активного діяльного життя ($rs=0,442$; $p\leq0,05$) (табл. 2.2). Такий результат є цілком закономірним, оскільки мотивація успіху зазвичай передбачає готовність до активності, ініціативності та прагнення реалізувати власний потенціал. Індивіди, орієнтовані на досягнення, схильні розглядати активність як умову реалізації життєвих цілей, а діяльність виступає для них самостійною життєвою цінністю.

Також виявлено прямий зв'язок між мотивацією успіху та цінністю пізнання ($rs=0,498$; $p\leq0,01$), який є найбільш вираженим серед отриманих кореляцій. Прагнення до успіху супроводжується високою значущістю інтелектуального розвитку, отримання нових знань і самовдосконалення. Молоді люди з високою мотивацією досягнення, як правило, орієнтовані на розширення власних компетентностей, оскільки усвідомлюють, що знання виступають важливим ресурсом досягнення цілей. Підтвердження цьому є

наявність позитивного кореляційного зв'язку між мотивацією успіху та цінністю розвитку (rs=0,419; p≤0,05).

Таблиця 2.2

Отримані кореляційні зв'язки між параметрами мотивації успіху / уникнення невдачі молоді та термінальними цінностями

Термінальні цінності	Мотивація успіху		Мотивація уникнення невдачі	
	rs	p	rs	p
Активне діяльне життя	0,442*	0,014	-0,168	0,375
Життєва мудрість	-0,091	0,632	0,013	0,944
Здоров'я	-0,391*	0,033	0,296	0,112
Цікава робота	0,116	0,543	0,124	0,514
Краса природи і мистецтва	0,242	0,197	-0,060	0,752
Кохання	-0,137	0,469	-0,063	0,739
Матеріальна забезпеченість життя	-0,179	0,344	-0,005	0,978
Наявність хороших та вірних друзів	0,252	0,179	-0,327	0,078
Суспільне визнання	0,225	0,232	-0,183	0,334
Пізнання	0,498**	0,005	-0,336	0,070
Продуктивне життя	0,240	0,201	-0,395*	0,031
Розвиток	0,419*	0,021	-0,232	0,216
Розваги	-0,440*	0,015	0,373*	0,043
Свобода	-0,133	0,482	0,081	0,670
Щасливе сімейне життя	-0,256	0,172	-0,048	0,802
Щастя інших	0,130	0,495	-0,077	0,685
Творчість	0,202	0,285	-0,237	0,207
Впевненість у собі	0,018	0,924	-0,345	0,062

Примітка: rs – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; p – рівень статистичної значущості; * – статистично достовірний зв'язок на 5%-му рівні значущості; ** – статистично достовірний зв'язок на 1%-му рівні значущості

Досить парадоксально виглядає наявність оберненого зв'язку між мотивацією успіху та цінністю здоров'я (rs=-0,391; p≤0,05). Його можна пояснити тим, що молоді люди, які інтенсивно прагнуть досягнень, можуть бути схильними приділяти менше уваги збереженню власного фізичного та психічного благополуччя. Орієнтація на результат часто супроводжується високим рівнем навантаження, перенапруженням і готовністю жертвувати

відпочинком або комфортом заради досягнення цілей. У молодому віці здоров'я нерідко сприймається як природний ресурс, який не потребує особливої уваги, особливо серед осіб, які зосереджені на реалізації своїх амбіцій.

Крім того, виявлено негативний зв'язок між мотивацією успіху та цінністю розваг (rs=-0,440; p≤0,05). Орієнтація на успіх призводить до відтермінування ситуативних задоволення. Подібна закономірність узгоджується з характеристиками людей із високою мотивацією досягнення, які відзначаються більшою дисциплінованістю, відповідальністю, орієнтацією на майбутні результати.

Щодо мотивації уникнення невдачі, то кількість статистично значущих зв'язків виявилася меншою. Були зафіксовані окремі значущі залежності, які характеризують специфіку ціннісних орієнтацій осіб із переважанням мотивації уникнення невдач. Виявлено обернений зв'язок між мотивацією уникнення невдачі та цінністю продуктивного життя (rs=-0,395; p≤0,05). Постійна концентрація на можливих невдачах супроводжується зниженням активності, обережністю та уникненням ситуацій, пов'язаних із ризиком або високими вимогами. Оскільки саме такі ситуації, як правило, забезпечують самореалізацію, відбувається знецінення продуктивного життя.

Позитивний зв'язок між мотивацією уникнення невдачі та цінністю розваг (rs=0,373; p≤0,05) може свідчити про тенденцію осіб із високим рівнем страху невдачі надавати перевагу діяльності, яка не пов'язана з високою відповідальністю. Розважальна діяльність може виконувати компенсаторну функцію, виступаючи способом уникнення психологічної напруги та тривоги, які виникають у ситуаціях досягнення.

Спрямованість на себе має найбільшу кількість статистично значущих кореляційних зв'язків із термінальними цінностями, причому значна частина з них має обернений характер (табл. 2.3). Виявлено негативний зв'язок між спрямованістю на себе та цінністю активного діяльного життя (rs=-0,499; p≤0,01). Це свідчить про те, що зі зростанням орієнтації особистості на власні

переживання, інтереси та внутрішні потреби знижується значущість активного, насиченого подіями способу життя. Можна стверджувати, що молоді люди з переважанням егоцентричної спрямованості більшою мірою концентруються на особистому комфорті, внутрішньому світі або власних переживаннях, ніж на зовнішній активності. Активне життя потребує залучення до соціальних процесів, ініціативності та орієнтації на зовнішні досягнення, що вступає у протиріччя зі спрямованістю на себе.

Виявлено прямий зв'язок між спрямованістю на себе та цінністю здоров'я (rs=0,492; p≤0,01). Молоді люди, які більшою мірою зосереджені на власних потребах та інтересах, приділяють значну увагу фізичному комфорту та збереженню оптимальному стану здоров'я. Турбота про здоров'я в цьому випадку виступає проявом орієнтації на власне благополуччя та ресурсне забезпечення особистого життя.

Таблиця 2.3

Кореляційні зв'язки між спрямованістю молоді та її термінальними цінностями

Термінальні цінності	Спрямованість на себе		Спрямованість на взаємодію		Спрямованість на завдання	
	rs	p	rs	p	rs	p
Активне діяльне життя	-0,499**	0,005	0,227	0,227	0,396*	0,030
Життєва мудрість	0,168	0,374	-0,250	0,183	0,124	0,513
Здоров'я	0,492**	0,006	-0,223	0,236	-0,340	0,066
Цікава робота	-0,322	0,082	-0,224	0,235	0,496**	0,005
Краса природи і мистецтва	-0,408*	0,025	0,360	0,050	0,179	0,345
Кохання	0,353	0,055	-0,332	0,073	-0,185	0,327
Матеріальна забезпеченість життя	0,241	0,200	-0,324	0,081	-0,057	0,764
Наявність хороших та вірних друзів	-0,306	0,100	0,372*	0,043	0,145	0,444
Суспільне визнання	-0,397*	0,030	0,124	0,513	0,470**	0,009
Пізнання	-0,194	0,304	-0,050	0,792	0,211	0,264
Продуктивне життя	-0,481**	0,007	0,330	0,075	0,327	0,078
Розвиток	-0,466**	0,009	0,493**	0,006	0,220	0,243

Термінальні цінності	Спрямованість на себе		Спрямованість на взаємодію		Спрямованість на завдання	
	rs	p	rs	p	rs	p
Розваги	0,397*	0,030	-0,126	0,507	-0,369*	0,045
Свобода	-0,013	0,944	0,289	0,122	-0,404*	0,027
Щасливе сімейне життя	0,140	0,459	-0,002	0,991	-0,010	0,957
Щастя інших	-0,086	0,651	-0,312	0,093	0,361*	0,050
Творчість	-0,355	0,055	0,355	0,054	0,006	0,974
Впевненість у собі	0,076	0,691	-0,338	0,068	0,179	0,343

Примітка: rs – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; p – рівень статистичної значущості; * – статистично достовірний зв'язок на 5%-му рівні значущості; ** – статистично достовірний зв'язок на 1%-му рівні значущості

Негативний зв'язок зафіксовано між спрямованістю на себе та цінністю краси природи й мистецтва (rs=-0,408; p≤0,05). Тобто особистості з вираженою егоцентричною спрямованістю меншою мірою схильні орієнтуватися на естетичні та духовні аспекти життя. Естетичні цінності передбачають вихід за межі прагматичних особистих інтересів.

Існує обернений зв'язок між спрямованістю на себе та цінністю суспільного визнання (rs=-0,397; p≤0,05). Відповідно такі молоді люди більшою мірою орієнтовані на власні критерії успіху та суб'єктивне задоволення, ніж на зовнішню оцінку з боку оточення.

Негативний зв'язок між спрямованістю на себе та цінністю продуктивного життя (rs=-0,481; p≤0,01) вказує на те, що молодь із домінуванням особистісно-егоцентричної спрямованості меншою мірою схильна розглядати високу результативність, самореалізацію та ефективне використання власних можливостей як пріоритетну життєву мету. Подібна закономірність простежується і щодо цінності розвитку (rs=-0,466; p≤0,01). У той же час виявлено позитивний зв'язок між спрямованістю на себе та цінністю розваг (rs=0,397; p≤0,05).

Спрямованості на взаємодію має значно меншу кількість кореляційних зв'язків з термінальними цінностями. Зафіксовано позитивну кореляцію між спрямованістю на взаємодію та цінністю наявності хороших і вірних друзів (rs=0,372; p≤0,05). Такий результат є цілком логічним, оскільки особистості, орієнтовані на міжособистісні стосунки, співробітництво та підтримку

соціальних контактів, природно надають високої значущості дружнім взаєминам. Соціальні зв'язки для них виступають важливою умовою психологічного благополуччя та самореалізації.

Також зафіксовано позитивний зв'язок між спрямованістю на взаємодію та цінністю розвитку (rs=0,493; p≤0,01). Взаємодія з іншими людьми виступає важливим ресурсом особистісного зростання. Соціальна активність створює умови для набуття нового досвіду, розширення уявлень про себе тощо.

Спрямованість на завдання переважно корелює із цінностями, пов'язаними із діяльністю, досягненнями та соціальною реалізацією. Так, наприклад, встановлено позитивний зв'язок між спрямованістю на завдання та цінністю активного діяльного життя (rs=0,396; p≤0,05). Особливо показовим є прямий зв'язок між спрямованістю на завдання та цінністю цікавої роботи (rs=0,496; p≤0,01). Цікава робота дійсно створює можливості для реалізації здібностей, досягнення результатів, відчуття професійної ефективності.

Також зафіксовано позитивний зв'язок між спрямованістю на завдання та суспільним визнанням (rs=0,470; p≤0,01). Досягнення поставлених цілей та результативність діяльності нерідко супроводжуються прагненням до отримання схвалення та визнання власних успіхів з боку соціального середовища. Соціальна оцінка може виступати додатковим мотивуючим фактором для осіб, зорієнтованих на результат. Позитивна кореляція між спрямованістю на завдання та цінністю щастя інших (rs=0,361; p≤0,05) може свідчити про те, що діяльнісна спрямованість не є суто індивідуалістичною. Молоді люди, орієнтовані на виконання завдань, можуть розглядати результати власної діяльності через призму їхньої користі для інших людей.

Зафіксовано обернений зв'язок між спрямованістю на завдання та цінністю розваг (rs=-0,369; p≤0,05). Такий результат вказує на схильність осіб, орієнтованих на діяльність і результат, меншою мірою надавати значення дозвіллю та задоволенню як життєвій меті. Негативний зв'язок між спрямованістю на завдання та свободою (rs=-0,404; p≤0,05) може пояснюватися тим, що діяльнісна орієнтація часто передбачає дотримання

певних правил, дисципліни, обмежень. Досягнення результату нерідко вимагає самообмеження, організованості та підпорядкування власної поведінки конкретним цілям, що призводить до зниження суб'єктивної значущості необмеженої свободи як життєвої цінності.

На останньому етапі було проаналізовано виявлені кореляційні зв'язки між показниками мотивації та інструментальними цінностями. Виявлено відносно невелику кількість статистично значущих взаємозв'язків між мотивацією успіху та інструментальними цінностями (табл. 2.4).

Найбільш вираженим виявився обернений зв'язок між мотивацією успіху та цінністю непримиренності до недоліків (rs=-0,534; p≤0,01). Зі зростанням орієнтації на досягнення успіху знижується значущість надмірної критичності до власних або чужих недоліків. Така закономірність може пояснюватися тим, що особи з високою мотивацією успіху більшою мірою орієнтуються на конструктивне досягнення цілей, ніж на пошук помилок або фіксацію уваги на недосконалості.

Попри відсутність статистичної значущості, варто звернути увагу на тенденції до позитивних взаємозв'язків між мотивацією успіху та життєрадісністю (rs=0,314) і чесністю (rs=0,334). Це може опосередковано свідчити про те, що особи з орієнтацією на успіх потенційно характеризуються більш позитивним емоційним тлом та прагненням до відкритої взаємодії з іншими людьми. Оптимістичне ставлення до життя виконує роль психологічного ресурсу в процесі досягнення поставлених цілей.

Таблиця 2.4

Кореляційні зв'язки між параметрами мотивації успіху / уникнення невдачі молоді та інструментальними цінностями

Інструментальні цінності	Мотивація успіху		Мотивація уникнення невдачі	
	rs	p	rs	p
Акуратність	-0,032	0,865	-0,406*	0,026
Вихованість	0,084	0,659	0,175	0,354
Амбітність	-0,177	0,350	0,179	0,344

Інструментальні цінності	Мотивація успіху		Мотивація уникнення невдачі	
	rs	p	rs	p
Життєрадісність	0,314	0,091	-0,008	0,965
Виконавськість	-0,158	0,404	0,010	0,959
Незалежність	-0,221	0,241	0,316	0,089
Непримиренність до недоліків	-0,534**	0,002	0,429*	0,018
Освіченість	0,149	0,431	-0,570**	0,001
Відповідальність	0,001	0,998	0,070	0,714
Раціоналізм	0,233	0,215	-0,191	0,312
Самоконтроль	0,026	0,893	-0,090	0,634
Сміливість	-0,034	0,860	-0,089	0,640
Тверда воля	0,079	0,678	-0,120	0,529
Терпимість	0,133	0,484	-0,417*	0,022
Широта поглядів	-0,083	0,662	-0,130	0,492
Чесність	0,334	0,071	-0,065	0,733
Ефективність у справах	-0,175	0,356	0,103	0,588
Турботливість	0,120	0,529	-0,062	0,743

Примітка: rs – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; p – рівень статистичної значущості; * – статистично достовірний зв'язок на 5%-му рівні значущості; ** – статистично достовірний зв'язок на 1%-му рівні значущості

Порівняно з мотивацією успіху, мотивація уникнення невдачі має значно більшу кількість статистично значущих взаємозв'язків із інструментальними цінностями. Встановлено наявність оберненого кореляційного зв'язку між мотивацією уникнення невдачі та цінністю акуратності ($rs=-0,406$; $p\leq0,05$). На перший погляд, така закономірність видається досить парадоксальною, оскільки страх помилок часто асоціюється з педантичністю. Однак тут має місце інше психологічне явище: особи з вираженим прагненням уникати невдач можуть переживати внутрішню напругу та тривогу, що порушує впорядкованість поведінки. Надмірна тривожність іноді призводить не до підвищення впорядкованості, а навпаки – до дезорганізації діяльності.

Найбільш виражений зворотний зв'язок виявлено між мотивацією уникнення невдачі та цінністю освіченості ($rs=-0,570$; $p\leq0,01$). Молоді люди з високим рівнем орієнтації на уникнення невдач меншою мірою надають значення глибоким знанням та інтелектуальному розвитку. Освітня діяльність часто пов'язана із ситуаціями оцінювання, конкуренції, необхідністю демонструвати власні здібності. Для осіб із страхом невдачі такі ситуації

виступають джерелом психологічного дискомфорту. У наслідковому результаті значущість освіченості знижується.

Встановлено прямий зв'язок між мотивацією уникнення невдачі та непримиренністю до недоліків (rs=0,429; p≤0,05). Такі особи характеризуються підвищеною чутливістю до помилок, недоліків та можливих негативних наслідків діяльності. Особи, схильні уникати невдач, часто характеризуються надмірною самокритичністю та схильністю фокусувати увагу на потенційних ризиках, недосконалості результатів. Критичне ставлення до недоліків може виконувати захисну функцію, спрямовану на мінімізацію ймовірності помилок.

Також виявлено обернений зв'язок між мотивацією уникнення невдачі та терпимістю (rs=-0,417; p≤0,05). Високий рівень страху невдачі супроводжується меншою гнучкістю у взаємодії з іншими людьми та зниженням готовності приймати відмінності й недосконалості оточення.

У результаті кореляційного аналізу констатовано наявність тільки одного статистичного достовірного зв'язку між спрямованістю на себе та інструментальними цінностями, а саме із цінністю непримиренності до недоліків (rs=0,621; p≤0,01) (табл. 2.5). Отриманий результат свідчить про те, що молоді люди з вираженою спрямованістю на себе більшою мірою схильні надавати значення критичному ставленню до недоліків (як власних, так і чужих). Психологічно така закономірність може пояснюватися тим, що орієнтація на себе передбачає підвищену увагу до власних переживань, потреб, інтересів та самооцінки. Особи з домінуванням цієї спрямованості часто характеризуються високою концентрацією на власному внутрішньому світі та порівнянні себе з іншими. У зв'язку з цим посилюється схильність до критичного аналізу та оцінювання недосконалостей, що може виступати способом підтримки власної значущості або засобом самозахисту.

Щодо спрямованості на взаємодію, то також виявлено тільки один статистично значущий прямий зв'язок – із цінністю життєрадісності (rs=0,365; p≤0,05). Спрямованість на взаємодію передбачає орієнтацію особистості на

міжособистісні контакти, співпрацю, підтримку соціальних зв'язків та позитивну взаємодію з іншими людьми. Життєрадісність як особистісна якість відображає оптимістичність, емоційну відкритість та здатність підтримувати позитивний емоційний клімат у спілкуванні. Для осіб із вираженою орієнтацією на взаємодію позитивний емоційний стан виступає важливим інструментом встановлення та підтримки міжособистісних контактів.

Таблиця 2.5

Кореляційні зв'язки між спрямованістю молоді та її інструментальними цінностями

Інструментальні цінності	Спрямованість на себе		Спрямованість на взаємодію		Спрямованість на завдання	
	rs	p	rs	p	rs	p
Акуратність	0,064	0,735	-0,094	0,622	0,021	0,911
Вихованість	-0,193	0,308	0,284	0,129	0,013	0,947
Амбітність	0,283	0,130	-0,297	0,111	-0,163	0,390
Життєрадісність	-0,344	0,063	0,365*	0,047	0,205	0,276
Виконавськість	0,113	0,551	-0,116	0,543	-0,105	0,580
Незалежність	-0,082	0,668	0,078	0,681	-0,060	0,753
Непримиренність до недоліків	0,621**	0,000	-0,360	0,051	-0,390*	0,033
Освіченість	-0,181	0,339	0,081	0,670	0,091	0,633
Відповідальність	-0,052	0,786	-0,208	0,270	0,075	0,692
Раціоналізм	0,008	0,966	-0,210	0,266	0,114	0,548
Самоконтроль	0,277	0,138	-0,328	0,077	-0,024	0,898
Сміливість	0,099	0,602	0,304	0,102	-0,368*	0,046
Тверда воля	-0,128	0,500	0,066	0,730	-0,068	0,720
Терпимість	-0,185	0,327	-0,025	0,896	0,110	0,562
Широта поглядів	0,139	0,465	-0,247	0,189	0,005	0,981
Чесність	-0,204	0,280	0,122	0,519	0,207	0,272
Ефективність у справах	0,177	0,349	-0,216	0,251	-0,254	0,176
Турботливість	-0,195	0,303	0,199	0,291	0,076	0,689

Примітка: rs – коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; p – рівень статистичної значущості; * – статистично достовірний зв'язок на 5%-му рівні значущості; ** – статистично достовірний зв'язок на 1%-му рівні значущості

Виявлено обернений зв'язок між спрямованістю на завдання та непримиренністю до недоліків (rs=-0,390; p≤0,05). Така закономірність може пояснюватися прагматичною спрямованістю таких молодих людей. Надмірна критичність відволікає від процесу досягнення цілей. Такі особистості схильні

розглядати помилки як частину досвіду, а не як центральний об’єкт уваги.

Крім того, встановлено негативний зв’язок між спрямованістю на завдання та сміливістю (rs=-0,368; p≤0,05). Особи з високою орієнтацією на завдання більшою мірою покладаються на планування, послідовність та структурованість діяльності, ніж на ризиковану (імпульсивну) поведінку. У цьому випадку сміливість може асоціюватися не зі здатністю долати труднощі, а з готовністю до ризику.

Отже, можна констатувати підтвердження висунутої гіпотези. Існує взаємозв’язок між особливостями ієрархії термінальних та інструментальних цінностей особистості та параметрами її мотиваційної сфери.

2.3. Методичні рекомендації спрямовані на розвиток мотиваційної та ціннісно-смислової сфери особистості молодої людини

Мотивація та система ціннісних орієнтацій є взаємопов’язаними психологічними утвореннями. Вони визначають особливості поведінки та спрямованість активності особистості. Результати проведеного кореляційного аналізу свідчать про існування складної системи взаємозалежностей між мотивацією успіху, мотивацією уникнення невдачі, типами спрямованості особистості та системою термінальних і інструментальних цінностей молоді. Це дозволяє розглядати розвиток мотиваційної та ціннісно-смислової сфер не як окремі напрями психологічного впливу, а як взаємопов’язані компоненти єдиного процесу особистісного становлення.

Розвиток мотиваційної сфери молодої людини має бути спрямований на посилення внутрішньої мотивації досягнення та зниження мотивації уникнення невдачі. Отримані результати дослідження дозволяють констатувати, що мотивація успіху пов’язана з такими цінностями як активне діяльне життя, пізнання та розвиток. Мотивація уникнення невдачі супроводжується орієнтацією на розваги, критичністю до недоліків та зниженням значущості продуктивності й освіченості. У зв’язку з цим важливим напрямом психологічної роботи є створення умов для формування

позитивного ставлення до діяльності як до засобу самореалізації.

Ефективний розвиток мотивації досягнення передбачає створення ситуацій поступового переживання успіху. Для молодих людей надзвичайно важливо отримувати досвід реального досягнення цілей. Переживання успішності діяльності формує впевненість у власній компетентності та, відповідно, у власних можливостях. Практика психологічного супроводу освітнього процесу містить переконливі підтвердження того, що досвід успіху формує стійкі позитивні очікування щодо власної ефективності. Тому доцільним є використання методу поетапного цілепокладання, коли великі цілі поділяються на низку проміжних завдань різного рівня складності. Це сприяє формуванню позитивного емоційного підкріплення, знижує страх помилки та підтримує інтерес до діяльності.

Особливого значення набуває розвиток пізнавальної мотивації як психологічної основи особистісного зростання. Виявлено тісний зв’язок мотивації успіху із цінністю пізнання та розвитку. Відповідно є переконливі підстави для того, щоб розглядати інтелектуальну активність як один із провідних чинників формування конструктивної мотиваційної спрямованості. У зв’язку з цим доцільним є залучення молоді до діяльності, яка стимулює інтерес до самопізнання, пошуку нової інформації та рефлексії власного досвіду. Психологічний супровід може включати застосування методів проблемного навчання, дослідницьких проєктів, дискусійних форм роботи, аналізу життєвих ситуацій, а також вправ, спрямованих на формування навичок саморефлексії. Доцільним є використання техніки ведення щоденника особистісного розвитку, в якому молода людина може фіксувати свої досягнення, труднощі, новий досвід і зміни у власних переконаннях.

Враховуючи виявлений негативний зв’язок між мотивацією успіху та орієнтацією на розваги, важливо формувати у молоді здатність до відтермінування задоволення та усвідомлення довгострокових життєвих перспектив. Сучасне інформаційне середовище створює умови для переважання миттєвого задоволення над стратегічним плануванням, що може

перешкоджати розвитку цілеспрямованості. З цією метою психологічна робота має бути спрямована на формування навичок планування, саморегуляції та управління власним часом. Корисними можуть бути вправи зі створення індивідуальних життєвих проєктів, визначення короткострокових та довгострокових цілей, а також аналізу життєвих пріоритетів.

Важливим напрямом роботи має стати зниження проявів мотивації уникнення невдачі. Отримані результати показали, що високий рівень уникнення невдач супроводжується підвищеною непримиренністю до недоліків, зниженням терпимості, меншим значенням освіченості та продуктивності. Це свідчить про необхідність роботи зі страхом помилки та надмірною тривожністю. Одним із головних завдань психологічного супроводу має стати зміна ставлення до помилки як до негативного досвіду. Важливо формувати у молоді усвідомлення того, що помилки є природним компонентом особистісного та професійного розвитку. Для цього можуть використовуватися техніки когнітивного переосмислення, спрямовані на зміну деструктивних переконань щодо невдач. Ефективним може бути аналіз біографій відомих особистостей, історії яких демонструють роль труднощів і помилок у досягненні успіху.

Особливу увагу необхідно приділити розвитку психологічної стійкості та толерантності до невизначеності. Молоді люди з високою орієнтацією на уникнення невдач часто сприймають нові ситуації як потенційно загрозливі. Тому доцільно застосовувати вправи поступового входження у ситуації новизни, методи психологічного моделювання складних життєвих ситуацій, техніки формування навичок адаптивного подолання стресу та розвитку емоційної саморегуляції.

Окремим напрямом психологічної роботи має стати гармонізація системи особистісної спрямованості. Спрямованість на себе пов’язана зі зростанням критичності, орієнтацією на розваги та зниженням значущості продуктивності й розвитку. Спрямованість на завдання та взаємодію має зв’язки із цінностями діяльності, соціальних взаємин та особистісного

розвитку. Це свідчить про доцільність розвитку балансу між особистими потребами, міжособистісними відносинами та діяльністю. У цьому контексті важливо створювати умови для формування просоціальної спрямованості та розвитку навичок конструктивної взаємодії. Доцільним є залучення молоді до волонтерської діяльності, групових проєктів, соціальних ініціатив тощо, яка передбачає взаємну підтримку і кооперацію. Подібні форми активності сприяють розвитку міжособистісних навичок, а також формують досвід переживання власної соціальної значущості.

Суттєву роль у розвитку ціннісно-смислової сфери відіграє формування здатності до усвідомлення та ієрархізації власних життєвих цінностей. Молоді люди часто характеризуються недостатньою структурованістю системи життєвих пріоритетів, що може супроводжуватися внутрішніми суперечностями та труднощами самовизначення. У зв’язку з цим доцільним є використання психологічних технологій, спрямованих на смислотворення та розвиток рефлексивних процесів. Ефективними можуть бути вправи «Мої життєві пріоритети», «Життєва перспектива», «Дерево цілей», «Моє майбутнє через десять років», а також методики побудови особистісного життєвого сценарію.

Гармонійний розвиток мотиваційної та ціннісно-смислової сфер дозволяє молодій людині більш ефективно досягати поставлених цілей. Він також є важливою умовою формування стійкої життєвої позиції, здатності до особистісного самовизначення, самореалізації, конструктивної взаємодії з соціальним середовищем.

Висновки до розділу 2

Отже, за результатами емпіричного дослідження взаємозв’язку мотивації та ціннісних орієнтацій молоді можна зробити наступні висновки.

1. Різні типи мотивації мають неоднаковий зв’язок із ціннісними орієнтаціями молоді, що відображає специфіку їхньої спрямованості на досягнення результату або уникнення негативних наслідків. Мотивація успіху

пов’язана переважно з цінностями активності, саморозвитку, пізнання та особистісного зростання, тобто з орієнтацією на конструктивну реалізацію потенціалу особистості. Мотивація уникнення невдачі характеризується зв’язками, які відображають прагнення уникати психологічної напруги та складних ситуацій, що може супроводжуватися зниженням орієнтації на продуктивність і посиленням значущості розважальної сфери.

2. Різні типи спрямованості особистості формують специфічні системи термінальних цінностей. Спрямованість на себе пов’язана переважно з орієнтацією на особистий комфорт, благополуччя та отримання задоволення. Спрямованість на взаємодію має тісні зв’язки з міжособистісними відносинами та особистісним розвитком. В основі спрямованості на завдання лежить орієнтація на активність, досягнення, соціальну реалізацію, результативність діяльності. Отримані результати підтверджують Спрямованість особистості відіграє важливу роль у формуванні системи ціннісних орієнтацій молоді.

3. У контексті дослідження інструментальних цінностей мотивація успіху виявилася пов’язаною із меншою орієнтацією на надмірну критичність та пошук недоліків. Мотивація уникнення невдачі характеризується більш складною структурою зв’язків, серед яких провідне місце займають підвищена критичність, зниження терпимості, менша орієнтація на освіченість та акуратність. Страх невдачі супроводжується формуванням специфічної системи поведінкових установок, спрямованих на уникнення помилок.

4. Спрямованість на себе супроводжується підвищеною значущістю критичного ставлення до недоліків. Спрямованість на взаємодію характеризується орієнтацією на позитивне емоційне тло та підтримку гармонійних соціальних контактів. Спрямованість на завдання пов’язана зі зниженням значущості надмірної критичності та схильності до ризику, що відображає досить прагматичний підхід до діяльності.

Отже, система ціннісних орієнтацій молоді є важливим психологічним чинником формування мотивації та мотиваційної спрямованості особистості.

ВИСНОВКИ

Отже, з проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Здійснено теоретичний аналіз проблеми мотивації та ціннісних орієнтацій у психологічній науці, а також їх психологічних особливостей серед молоді. Мотиваційна сфера особистості являє собою складну багаторівневу систему внутрішніх спонукань, що забезпечують спрямованість, активність та регуляцію поведінки. Ціннісні орієнтації – це відтворення в свідомості цінностей, які кваліфікуються людиною як стратегічні життєві цілі та загальні світоглядні орієнтири. Вони визначають загальний підхід особистості до світу та до самої себе. Вікові особливості мотивації молоді полягають у її полімотивованості, поступовій диференціації та ієрархізації мотивів, переході від зовнішніх до внутрішніх спонукань, зростанні ролі мотивів самореалізації та професійного самоствердження, а також посиленні значення соціально значущих цілей. У процесі дорослішання мотиваційна сфера стає більш усвідомленою та стабільною. Сформована система ціннісних орієнтацій виступає важливим психологічним механізмом регуляції поведінки молоді та визначає характер її життєвого шляху.

2. Обґрунтовано можливість взаємозв’язку мотивації та ціннісних орієнтацій у структурі особистості молодої людини. Ціннісні орієнтації визначають загальну смислову спрямованість особистості, окреслюють пріоритетні життєві цілі та критерії оцінювання власної діяльності. Мотивація виступає психологічним механізмом, який забезпечує реалізацію цих цінностей у конкретній поведінці та діяльності. Узгоджена взаємодія мотиваційних і ціннісних компонентів забезпечує формування цілісної системи саморегуляції, що зумовлює особливості їх навчальної та професійної діяльності.

3. Реалізовано емпіричне дослідження особливостей взаємозв’язку мотивації та ціннісних орієнтацій молоді. Мотивація та спрямованість особистості тісно пов’язані з особливостями ціннісних орієнтацій молоді.

Мотивація успіху та спрямованість на завдання пов’язані з цінностями саморозвитку, активності, досягнень і результативності. Мотивація уникнення невдачі та спрямованість на себе більшою мірою пов’язані з орієнтацією на психологічний комфорт, уникнення напруження та підвищену критичність. Спрямованість на взаємодію характеризується значущістю міжособистісних стосунків, емоційного благополуччя та гармонійної соціальної взаємодії. Відповідно можна стверджувати, що тип мотивації та провідна спрямованість особистості визначають специфіку як термінальних, так і інструментальних цінностей молоді.

4. На основі отриманих результатів було розроблено методичні рекомендації, спрямовані на розвиток мотиваційної та ціннісно-смислової сфери особистості молодої людини.

Таким чином, можна констатувати підтвердження висунутої гіпотези. Існує взаємозв’язок між особливостями ієрархії термінальних та інструментальних цінностей особистості та параметрами її мотиваційної сфери. Зокрема, переважанння термінальних цінностей самореалізації та соціальної значущості, а також інструментальних цінностей активності та відповідальності будуть пов’язані з переважанням мотивації досягнення успіху та спрямованістю на діяльність і взаємодію з іншими. Пріоритет цінностей особистого благополуччя та конформності скоріше за все буде корелювати з мотивацією уникнення невдач і спрямованістю на себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєва М., Погранична Н. Мотивація студентів як необхідна умова підвищення якості навчання. *Молодь і ринок.* 2025. №11 / 243. С. 157–166. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.346026

2. Психологу для роботи. Діагностичні методики: збірник / уклад: М. В. Лемак, В. Ю. Петрище. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2012. 616 с.

3. Готовність учнів і педагогів до навчально-дослідницької та винахідницької діяльності. Психологічний практикум: методичні рекомендації / Укл.: В. В. Білецька. Миколаїв: ОІППО, 2013. 18 с. URL: https://nodesarvo.ucoz.ua/obdarovani/psikhologichnij_praktikum_diagnostika_vinakhidnict.pdf (дата звернення: 19.05.2026).

4. Малімон Л. Я., Пашкіна А. М. Гармонізація індивідуальних та групових організаційних цінностей в місцевих органах виконавчої влади: навч.-метод. посібник. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, 2014. 136 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/8805/1/Посібник%20орг.%20цінності.pdf (дата звернення: 19.05.2026).

5. Антонова Н. О. Ціннісні орієнтації у системі особистісних якостей студентів вищого педагогічного навчального закладу: автореф. дис..... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2003. 16 с.

6. Бєлякова С. М., Бочаріна Н. А., Стеценко А. І. Емпіричне дослідження особливостей ціннісних орієнтацій дорослих. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2022. №1. С. 77–82.

7. Білецька О. П. Мотиваційні фактори формування професійної спрямованості молоді. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2008. № 2. С. 27–35. DOI: 10.32626/2227-6246.2008-2.%p

8. Брецко І. І., Варга В. С., Фальч А. Я. Особливості мотиваційної сфери старшокласників. *Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів*: збірник тез доповідей за матеріалами

VI Всеукраїнської науково-практичної конференції (13–14 травня 2021 р., м. Мукачево) / гол. ред. Щербан Т. Д. Мукачево, 2021. С. 306–308.

9. Варга В. С., Бучмей І. І., Кисляк Н. С. Психологічні особливості старшого шкільного віку. *Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів*: збірник тез доповідей за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції (12–13 травня 2022 р., м. Мукачево). Мукачево: Вид-во МДУ, 2022. С. 241–243.

10. Васютинський В. О. Ціннісно-орієнтаційні площини сучасного українського суспільства. *Проблеми загальної та педагогічної психології*: зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. 2006. Т. 8. №6. С. 40–45.

11. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 112 с.

12. Винар В. І. Особливості мотиваційної сфери студентів коледжу. Інституційний репозиторій Київського столичного університету імені Бориса Грінченка: веб-сайт. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/46417/1/V_Vynar_OMSSK_FKU.pdf (дата звернення: 12.05.2026).

13. Вікова психологія: конспект лекцій / укладачі: П. І. Сахно, Н. М. Теслик. Суми: Сумський державний університет, 2024. 194 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bea956f6–031e–42c5-b73e–91d8cf157fd2/content (дата звернення: 12.05.2026).

14. Вікова та педагогічна психологія: навчальний посібник / Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. Київ: Каравела, 2008. 400 с.

15. Волобуєв М. І., Сичова Н. В. Дослідження ціннісних орієнтацій студентів: методичні підходи. *Сталий розвиток економіки*. 2011. №4. С. 208–210.

16. Воропаєва В. Г. Теоретико-методологічні засади розвитку ціннісних орієнтацій сучасної молоді в умовах трансформації сучасного суспільства.

Гуманітарний вісник ЗДІА. 2013. №55. С. 257–267.

17. Герасименко О., Петренко С. Дослідження змін мотивації студентів до навчання під час дистанційної освіти в умовах війни. *Scientific Collection «InterConf»*. 2023. Випуск 158. С. 199–200. URL: https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/3863 (дата звернення: 13.05.2026).

18. Глинянюк Н. В. Психолого-педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді. URL: http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/3_2010/Glinaniyk.pdf (дата звернення: 04.02.2024).

19. Гомела Д., Лисенко М. Дослідження мотивації до успіху підлітків в умовах воєнного стану. *Grail of Science*. 2024. Випуск 35. С. 473–475. DOI: https://doi.org/10.36074/grail-of-science.19.01.2024.085 (дата звернення: 13.05.2026).

20. Горлач М. І. Природа цінностей. *Наукові записки Харківського військового університету*. Соціальна філософія, педагогіка, психологія. 1999. №3. С. 14–26.

21. Гусаківська С. С. Психологічні особливості формування ціннісносмислової сфери майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: дис..... к. психол. н. 19.00.07 / Луцький університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2014. 302 с.

22. Дмитришин Б. Я. Психологічні особливості формування позитивної навчальної мотивації студентів. *Проблеми сучасної психології*. 2015. Вип. 27. С. 137-150. URL: https://doi.org/10.32626/2227-6246.2015-27.%25p.

23. Добростан О. В., Іваненко Р. В., Коваленко Л. А. Вивчення мотивації до навчання старшокласників в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Психологія. 2024. Вип. 3. С. 49–54. DOI: 10.32782/psy-visnyk/2024.3.9 (дата звернення: 13.05.2026).

24. Драч С. В. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка. *Збірник наукових праць Хмельницького*

інституту соціальних технологій університету Україна. 2010. №2. С. 26–30.

25. Драч С. В. Ціннісні орієнтації студентської молоді українського суспільства: сутність та динаміка. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій університету Україна*. 2010. №2. С. 26–30.

26. Жигайло Н. І. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2009. № 6. С. 227–237. DOI: 10.32626/2227-6246.2009-6.%p

27. Завірюха В. В. Психологічні особливості розвитку мотивації досягнень у підлітковому віці. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. 2018. Т. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Вип. 18. С. 72–82.

28. Занюк С. С. Психологія мотивації: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. 304 с.

29. Запека Я. Г., Кузнєцова О. О. Особливості ціннісних профілів студентів з різними мотиваційними установками. *Габітус.* 2020. Вип. 12. Т. 2. С. 127-132. DOI: https://doi.org/10.32843/2663- 5208.2020.12-2.21

30. Захарко О. Внутрішня мотивація як психологічний феномен. *Соціогуманітарні проблеми людини.* 2008. № 3. С. 143–149.

31. Захарчук Т. П., Строкач Л. М. Психологічні особливості мотивації учбової діяльності сучасних старшокласників. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*: Психологічні науки. 2012. № 39. С. 103–109.

32. Іванцев Л. І., Іванцев Н. І. Особливості і типологія динаміки ціннісних уподобань у свідомості сучасної студентської молоді. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2011. № 12. С. 411–420. DOI: 10.32626/2227-6246.2011-12.%p

33. Калініченко А. В. Мотивація та мотиваційний процес: сутність та поняття. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2013. № 42. С. 417–420.

34. Камінська О. Формування професійно-ціннісних орієнтацій студентів

технічного університету. *Молодь і ринок*. 2011. №5 (76). С. 111–115.

35. Каньоса Н. Г. Мотивація як внутрішній чинник розвитку професіоналізму особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Вип. 18. С. 333-344. URL: https://doi.org/10.32626/2227-6246.2012-18.%25p.

Додатки

Додаток А

Результати діагностики вибірки дослідження (N = 30) за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокіча

Термінальні цінності

№ з/п	Активне діяльне життя	Життєва мудрість	Здоров'я	Цікава робота	Краса природи і мистецтва	Кохання	Матеріальна забезпеченість	Наявність хороших та	Суспільне визнання	Пізнання	Продуктивне життя	Розвиток	Розваги	Свобода	Щасливе сімейне життя	Щастя інших	Творчість	Впевненість у собі
1	3	3	3	4	5	2	1	5	2	5	3	4	2	5	5	2	5	5
2	2	5	4	2	5	1	1	3	1	5	2	3	3	5	5	4	4	2
3	1	5	5	1	2	2	3	1	3	5	3	1	5	5	4	3	3	2
4	5	5	3	1	1	1	1	5	3	3	4	5	1	1	5	5	3	2
5	2	1	4	1	5	3	1	3	2	2	2	3	3	4	5	5	5	5
6	2	5	4	2	4	3	1	3	2	4	2	3	2	2	2	2	5	1
7	5	4	1	2	5	2	3	3	3	5	3	3	1	4	3	5	5	2
8	5	2	1	1	3	1	1	5	4	3	5	5	1	5	2	1	5	1
9	2	2	1	3	5	1	1	4	5	4	5	5	2	4	5	3	4	1
10	4	2	3	1	5	1	1	3	3	5	4	3	1	4	1	3	5	5
11	2	2	5	5	4	1	2	1	3	2	2	2	3	4	5	5	3	5
12	3	1	5	1	5	1	2	1	1	5	1	3	5	5	1	5	1	1
13	1	2	5	1	5	2	3	3	1	3	1	2	5	5	5	5	3	1
14	1	5	5	3	5	4	5	1	3	4	1	1	5	4	5	4	1	3
15	3	5	4	1	5	1	1	5	2	5	2	4	2	5	5	1	5	2
16	5	1	3	5	5	2	3	3	4	5	3	2	1	4	5	5	3	4

17	3	5	3	1	4	1	3	5	2	5	4	4	2	3	4	1	5	4
18	1	2	5	1	4	4	2	1	1	5	1	4	3	5	1	3	3	2
19	5	3	2	2	5	1	1	5	2	4	5	5	2	4	5	4	5	2
20	1	2	5	1	3	3	1	2	2	1	1	2	3	5	5	1	3	1
21	1	2	5	1	5	5	4	1	1	4	1	1	5	5	4	1	2	1
22	2	3	2	4	5	5	2	1	1	5	1	2	3	5	1	5	3	3
23	1	5	5	4	3	2	1	2	1	5	3	2	3	4	1	5	3	1
24	2	3	4	3	1	1	1	3	3	5	2	3	3	1	1	1	4	1
25	1	1	2	1	5	5	4	3	1	3	2	1	3	5	5	5	2	5
26	1	1	5	1	1	3	1	2	1	5	2	3	3	3	1	4	4	3
27	4	1	3	1	5	3	1	5	3	5	4	5	2	4	5	3	5	5
28	2	1	3	5	5	1	1	5	3	5	4	5	1	5	3	5	5	1
29	1	1	5	2	1	1	1	2	1	5	1	2	3	5	1	2	3	1
30	1	2	3	1	5	3	1	5	3	5	5	5	3	5	1	1	3	1

Інструментальні цінності

№ з/п	Акуратність	Вихованість	Амбітність	Життєрадісність	Виконавськість	Незалежність	Непримиренність до недоліків	Освіченість	Відповідальність	Раціоналізм	Самоконтроль	Сміливість	Тверда воля	Терпимість	Широта поглядів	Чесність	Ефективність у справах	Турботливість
1	5	1	2	5	3	1	1	1	5	2	5	3	5	5	3	1	1	5
2	5	5	2	5	4	3	2	1	5	1	5	2	5	5	1	1	1	5
3	5	5	3	2	5	1	4	3	5	1	5	3	1	5	1	1	4	3
4	5	5	1	5	5	1	3	2	3	2	5	1	4	4	1	1	1	5
5	5	2	2	5	5	1	2	1	4	2	1	1	5	5	4	4	3	5
6	2	4	2	5	2	1	2	1	5	1	5	2	4	5	1	3	1	5

7	1	5	3	3	4	1	1	2	5	5	4	1	3	5	1	2	2	5
8	5	5	1	5	5	1	3	3	5	1	3	1	5	2	1	1	3	5
9	5	5	1	5	4	1	2	4	5	1	3	1	5	5	2	5	2	5
10	5	4	1	3	3	2	1	2	4	1	4	1	2	5	3	3	1	5
11	5	5	2	3	5	3	2	1	5	1	5	1	4	5	1	1	1	4
12	1	5	3	3	5	4	3	1	5	1	4	3	3	1	1	4	2	3
13	3	5	3	3	1	4	4	1	4	1	3	2	4	5	1	1	5	3
14	1	2	5	3	5	2	5	1	5	1	3	1	1	1	3	3	2	1
15	4	2	2	5	1	2	2	1	3	2	5	1	4	1	4	2	3	3
16	5	4	2	3	5	2	1	3	5	2	3	1	5	5	3	4	3	3
17	5	5	1	5	2	1	1	1	5	3	5	3	4	4	1	3	1	5
18	5	1	2	3	5	1	3	3	5	3	4	2	5	4	5	4	4	4
19	4	4	1	5	5	5	1	2	4	2	3	2	5	5	3	2	2	5
20	1	5	2	4	5	2	3	1	5	1	5	2	3	2	1	1	3	4
21	4	5	3	2	5	2	4	1	1	5	4	2	4	1	1	2	1	3
22	1	5	3	4	5	3	3	1	5	3	5	1	5	5	1	1	5	3
23	4	4	2	3	2	4	3	1	4	3	5	1	3	2	3	1	2	4
24	5	1	2	5	1	3	3	1	5	1	5	1	5	4	5	1	3	4
25	5	5	3	1	5	2	4	3	5	1	5	1	5	5	1	1	2	1
26	3	4	2	4	5	2	3	1	5	1	5	3	5	1	2	3	2	4
27	5	4	1	5	5	3	1	2	3	2	1	1	4	3	1	1	1	4
28	1	5	3	5	5	1	1	2	2	2	4	1	5	5	2	1	1	3
29	4	5	2	3	5	1	3	1	4	2	5	1	3	5	3	2	2	4
30	5	5	1	5	4	1	1	3	4	1	5	3	4	5	1	4	1	3

Додаток Б

Результати діагностики вибірки дослідження (N = 30) за опитувальниками Т. Елерса

№ з/п	Різновид мотивації	
	Мотивація успіху	Мотивація уникнення невдачі
1	19	11
2	18	12
3	16	6
4	22	10
5	18	12
6	19	12
7	23	9
8	16	22
9	22	15
10	20	10
11	16	15
12	26	18
13	16	15
14	14	20
15	19	12
16	24	7
17	20	11
18	18	5
19	11	10
20	17	14
21	16	18
22	26	17
23	17	14
24	18	12
25	15	6
26	18	13
27	20	10
28	21	10
29	17	14
30	23	9

Додаток В

Результати діагностики вибірки дослідження (N = 30) за методикою вивчення мотиваційної спрямованості В. Смекала та М. Кучери

№ з/п	Спрямованість на себе	Спрямованість на взаємодію	Спрямованість на завдання
1	22	29	39
2	24	29	37
3	28	27	35
4	29	17	44
5	24	28	38
6	24	28	38
7	20	28	42
8	19	35	36
9	11	35	44
10	21	30	39
11	20	28	42
12	14	36	40
13	25	30	35
14	27	21	42
15	23	29	38
16	21	25	44
17	22	29	39
18	28	26	35
19	21	34	35
20	25	30	35
21	27	30	33
22	20	27	43
23	22	26	42
24	25	27	38
25	30	25	35
26	25	28	37
27	21	30	39
28	20	31	39
29	27	27	36
30	16	32	42

Додаток Г

Результати кореляційного аналізу між показниками мотивації та ціннісними орієнтаціями сучасної молоді

		Мотивація успіху	Мотивація уникнення невдачі	Спрямованість на себе	Спрямованість на взаємодію	Спрямованість на завдання
Активне діяльне життя	Коефіцієнт Спірмена	0,442*	-0,168	-0,499**	0,227	0,396*
	Значущість (p)	0,014	0,375	0,005	0,227	0,030
Життєва мудрість	Коефіцієнт Спірмена	-0,091	0,013	0,168	-0,250	0,124
	Значущість (p)	0,632	0,944	0,374	0,183	0,513
Здоров'я	Коефіцієнт Спірмена	-0,391*	0,296	0,492**	-0,223	-0,340
	Значущість (p)	0,033	0,112	0,006	0,236	0,066
Цікава робота	Коефіцієнт Спірмена	0,116	0,124	-0,322	-0,224	0,496**
	Значущість (p)	0,543	0,514	0,082	0,235	0,005
Краса природи і мистецтва	Коефіцієнт Спірмена	0,242	-0,060	-0,408*	0,360	0,179
	Значущість (p)	0,197	0,752	0,025	0,050	0,345
Кохання	Коефіцієнт Спірмена	-0,137	-0,063	0,353	-0,332	-0,185
	Значущість (p)	0,469	0,739	0,055	0,073	0,327
Матеріальна забезпеченість життя	Коефіцієнт Спірмена	-0,179	-0,005	0,241	-0,324	-0,057
	Значущість (p)	0,344	0,978	0,200	0,081	0,764

		Мотивація успіху	Мотивація уникнення невдачі	Спрямованість на себе	Спрямованість на взаємодію	Спрямованість на завдання
Наявність хороших та вірних друзів	Коефіцієнт Спірмена	0,252	-0,327	-0,306	0,372*	0,145
	Значущість (р)	0,179	0,078	0,100	0,043	0,444
Суспільне визнання	Коефіцієнт Спірмена	0,225	-0,183	-0,397*	0,124	0,470**
	Значущість (р)	0,232	0,334	0,030	0,513	0,009
Пізнання	Коефіцієнт Спірмена	0,498**	-0,336	-0,194	-0,050	0,211
	Значущість (р)	0,005	0,070	0,304	0,792	0,264
Продуктивне життя	Коефіцієнт Спірмена	0,240	-0,395*	-0,481**	0,330	0,327
	Значущість (р)	0,201	0,031	0,007	0,075	0,078
Розвиток	Коефіцієнт Спірмена	0,419*	-0,232	-0,466**	0,493**	0,220
	Значущість (р)	0,021	0,216	0,009	0,006	0,243
Розваги	Коефіцієнт Спірмена	-0,440*	0,373*	0,397*	-0,126	-0,369*
	Значущість (р)	0,015	0,043	0,030	0,507	0,045
Свобода	Коефіцієнт Спірмена	-0,133	0,081	-0,013	0,289	-0,404*
	Значущість (р)	0,482	0,670	0,944	0,122	0,027
Щасливе сімейне життя	Коефіцієнт Спірмена	-0,256	-0,048	0,140	-0,002	-0,010
	Значущість (р)	0,172	0,802	0,459	0,991	0,957
Щастя інших	Коефіцієнт Спірмена	0,130	-0,077	-0,086	-0,312	0,361*

		Мотивація успіху	Мотивація уникнення невдачі	Спрямованість на себе	Спрямованість на взаємодію	Спрямованість на завдання
	Значущість (p)	0,495	0,685	0,651	0,093	0,050
Творчість	Коефіцієнт Спірмена	0,202	-0,237	-0,355	0,355	0,006
	Значущість (p)	0,285	0,207	0,055	0,054	0,974
Впевненість у собі	Коефіцієнт Спірмена	0,018	-0,345	0,076	-0,338	0,179
	Значущість (p)	0,924	0,062	0,691	0,068	0,343
Акуратність	Коефіцієнт Спірмена	-0,032	-0,406*	0,064	-0,094	0,021
	Значущість (p)	0,865	0,026	0,735	0,622	0,911
Вихованість	Коефіцієнт Спірмена	0,084	0,175	-0,193	0,284	0,013
	Значущість (p)	0,659	0,354	0,308	0,129	0,947
Амбітність	Коефіцієнт Спірмена	-0,177	0,179	0,283	-0,297	-0,163
	Значущість (p)	0,350	0,344	0,130	0,111	0,390
Життєрадісність	Коефіцієнт Спірмена	0,314	-0,008	-0,344	0,365*	0,205
	Значущість (p)	0,091	0,965	0,063	0,047	0,276
Виконавськість	Коефіцієнт Спірмена	-0,158	0,010	0,113	-0,116	-0,105
	Значущість (p)	0,404	0,959	0,551	0,543	0,580
Незалежність	Коефіцієнт Спірмена	-0,221	0,316	-0,082	0,078	-0,060
	Значущість (p)	0,241	0,089	0,668	0,681	0,753
Непримиренність_до_недоліків	Коефіцієнт	-0,534**	0,429*	0,621**	-0,360	-0,390*

		Мотивація успіху	Мотивація уникнення невдачі	Спрямованість на себе	Спрямованість на взаємодію	Спрямованість на завдання
	Спірмена					
	Значущість (р)	0,002	0,018	0,000	0,051	0,033
Освіченість	Коефіцієнт Спірмена	0,149	-0,570**	-0,181	0,081	0,091
	Значущість (р)	0,431	0,001	0,339	0,670	0,633
Відповідальність	Коефіцієнт Спірмена	0,001	0,070	-0,052	-0,208	0,075
	Значущість (р)	0,998	0,714	0,786	0,270	0,692
Раціоналізм	Коефіцієнт Спірмена	0,233	-0,191	0,008	-0,210	0,114
	Значущість (р)	0,215	0,312	0,966	0,266	0,548
Самоконтроль	Коефіцієнт Спірмена	0,026	-0,090	0,277	-0,328	-0,024
	Значущість (р)	0,893	0,634	0,138	0,077	0,898
Сміливість	Коефіцієнт Спірмена	-0,034	-0,089	0,099	0,304	-0,368*
	Значущість (р)	0,860	0,640	0,602	0,102	0,046
Тверда_воля	Коефіцієнт Спірмена	0,079	-0,120	-0,128	0,066	-0,068
	Значущість (р)	0,678	0,529	0,500	0,730	0,720
Терпимість	Коефіцієнт Спірмена	0,133	-0,417*	-0,185	-0,025	0,110
	Значущість (р)	0,484	0,022	0,327	0,896	0,562
Широта_поглядів	Коефіцієнт Спірмена	-0,083	-0,130	0,139	-0,247	0,005
	Значущість (р)	0,662	0,492	0,465	0,189	0,981

		Мотивація успіху	Мотивація уникнення невдачі	Спрямованість на себе	Спрямованість на взаємодію	Спрямованість на завдання
Чесність	Коефіцієнт Спірмена	0,334	-0,065	-0,204	0,122	0,207
	Значущість (p)	0,071	0,733	0,280	0,519	0,272
Ефективність_у_справах	Коефіцієнт Спірмена	-0,175	0,103	0,177	-0,216	-0,254
	Значущість (p)	0,356	0,588	0,349	0,251	0,176
Турботливість	Коефіцієнт Спірмена	0,120	-0,062	-0,195	0,199	0,076
	Значущість (p)	0,529	0,743	0,303	0,291	0,689

Примітки: * - статистично достовірний зв’язок на 5%-му рівні значущості; ** - статистично достовірний зв’язок на 1%-му рівні значущості

Додаток Е

Результати кореляційного аналізу між показниками мотивації та термінальними цінностями

Термінальні цінності		Мотивація успіху	Мотивація уникнення невдачі	Спрямованість на себе	Спрямованість на взаємодію	Спрямованість на завдання
Активне діяльне життя	r_s	0,442*	-0,168	-0,499**	0,227	0,396*
	p	0,014	0,375	0,005	0,227	0,030
Життєва мудрість	r_s	-0,091	0,013	0,168	-0,250	0,124
	p	0,632	0,944	0,374	0,183	0,513
Здоров'я	r_s	-0,391*	0,296	0,492**	-0,223	-0,340
	p	0,033	0,112	0,006	0,236	0,066
Цікава робота	r_s	0,116	0,124	-0,322	-0,224	0,496**
	p	0,543	0,514	0,082	0,235	0,005
Краса природи і мистецтва	r_s	0,242	-0,060	-0,408*	0,360	0,179
	p	0,197	0,752	0,025	0,050	0,345
Кохання	r_s	-0,137	-0,063	0,353	-0,332	-0,185
	p	0,469	0,739	0,055	0,073	0,327
Матеріальна забезпеченість життя	r_s	-0,179	-0,005	0,241	-0,324	-0,057
	p	0,344	0,978	0,200	0,081	0,764
Наявність хороших та вірних друзів	r_s	0,252	-0,327	-0,306	0,372*	0,145
	p	0,179	0,078	0,100	0,043	0,444
Суспільне визнання	r_s	0,225	-0,183	-0,397*	0,124	0,470**
	p	0,232	0,334	0,030	0,513	0,009
Пізнання	r_s	0,498**	-0,336	-0,194	-0,050	0,211
	p	0,005	0,070	0,304	0,792	0,264
Продуктивне життя	r_s	0,240	-0,395*	-0,481**	0,330	0,327
	p	0,201	0,031	0,007	0,075	0,078
Розвиток	r_s	0,419*	-0,232	-0,466**	0,493**	0,220
	p	0,021	0,216	0,009	0,006	0,243
Розваги	r_s	-0,440*	0,373*	0,397*	-0,126	-0,369*
	p	0,015	0,043	0,030	0,507	0,045
Свобода	r_s	-0,133	0,081	-0,013	0,289	-0,404*
	p	0,482	0,670	0,944	0,122	0,027
Щасливе сімейне життя	r_s	-0,256	-0,048	0,140	-0,002	-0,010
	p	0,172	0,802	0,459	0,991	0,957
Щастя інших	r_s	0,130	-0,077	-0,086	-0,312	0,361*
	p	0,495	0,685	0,651	0,093	0,050

Термінальні цінності		Мотивація успіху	Мотивація уникнення невдачі	Спрямо-ваність на себе	Спрямо-ваність на взаємодію	Спрямо-ваність на завдання
Творчість	r_s	0,202	-0,237	-0,355	0,355	0,006
	p	0,285	0,207	0,055	0,054	0,974
Впевненість у собі	r_s	0,018	-0,345	0,076	-0,338	0,179
	p	0,924	0,062	0,691	0,068	0,343

Примітки: * - статистично достовірний зв’язок на 5%-му рівні значущості; ** - статистично достовірний зв’язок на 1%-му рівні значущості

Додаток Ж

Результати кореляційного аналізу між показниками мотивації та інструментальними цінностями

Інструментальні цінності		Мотивація успіху	Мотивація уникнення невдачі	Спрямованість на себе	Спрямованість на взаємодію	Спрямованість на завдання
Акуратність	r_s	-0,032	-0,406*	0,064	-0,094	0,021
	p	0,865	0,026	0,735	0,622	0,911
Вихованість	r_s	0,084	0,175	-0,193	0,284	0,013
	p	0,659	0,354	0,308	0,129	0,947
Амбітність	r_s	-0,177	0,179	0,283	-0,297	-0,163
	p	0,350	0,344	0,130	0,111	0,390
Життєрадісність	r_s	0,314	-0,008	-0,344	0,365*	0,205
	p	0,091	0,965	0,063	0,047	0,276
Виконавськість	r_s	-0,158	0,010	0,113	-0,116	-0,105
	p	0,404	0,959	0,551	0,543	0,580
Незалежність	r_s	-0,221	0,316	-0,082	0,078	-0,060
	p	0,241	0,089	0,668	0,681	0,753
Непримиренність до недоліків	r_s	-0,534**	0,429*	0,621**	-0,360	-0,390*
	p	0,002	0,018	0,000	0,051	0,033
Освіченість	r_s	0,149	-0,570**	-0,181	0,081	0,091
	p	0,431	0,001	0,339	0,670	0,633
Відповідальність	r_s	0,001	0,070	-0,052	-0,208	0,075
	p	0,998	0,714	0,786	0,270	0,692
Раціоналізм	r_s	0,233	-0,191	0,008	-0,210	0,114
	p	0,215	0,312	0,966	0,266	0,548
Самоконтроль	r_s	0,026	-0,090	0,277	-0,328	-0,024
	p	0,893	0,634	0,138	0,077	0,898
Сміливість	r_s	-0,034	-0,089	0,099	0,304	-0,368*
	p	0,860	0,640	0,602	0,102	0,046
Тверда воля	r_s	0,079	-0,120	-0,128	0,066	-0,068
	p	0,678	0,529	0,500	0,730	0,720
Терпимість	r_s	0,133	-0,417*	-0,185	-0,025	0,110
	p	0,484	0,022	0,327	0,896	0,562
Широта поглядів	r_s	-0,083	-0,130	0,139	-0,247	0,005
	p	0,662	0,492	0,465	0,189	0,981
Чесність	r_s	0,334	-0,065	-0,204	0,122	0,207
	p	0,071	0,733	0,280	0,519	0,272

Ефективність у справах	r_s	-0,175	0,103	0,177	-0,216	-0,254
	p	0,356	0,588	0,349	0,251	0,176
Турботливість	r_s	0,120	-0,062	-0,195	0,199	0,076
	p	0,529	0,743	0,303	0,291	0,689

Примітки: * - статистично достовірний зв’язок на 5%-му рівні значущості; ** - статистично достовірний зв’язок на 1%-му рівні значущості